

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRAM-SLÆGTEN

FRA

BLAAGAARD

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI

1 9 4 4

Indledning.

Ved en Slægtsammenkomst i Københoved paa Hundredaarsdagen for Dyrslæge Jes Gram's Fødsel, hvor omkring ved 70 af Slægtens Medlemmer var til Stede, slog Arkitekt Hans Schmidt fra Roskilde til Lyd for, at der burde udarbejdes et Register over Slægten efter Møllebygger Hans Gram og Anne Marie, f. Dall. Tanken fandt udelt Tilslutning, og efter Opfordring paatog Hans Schmidt sig at gøre Forsøget. Men da denne Slægtsoversigt forelaa, gav det Lyst til at faa den udvidet med historisk Tekst om det ældste Slægtled i Kæden. Forsøget med en saadan Udvidelse gøres da hermed, og det kan tilføjes, at skulde efterfølgende Slægter faa Lyst til at skrive om deres Forældre, bliver det den Tids Opgave at fortsætte Historie-skrivningen, ligesom Ungdommen allerede har fortsat Slægtens praktiske Arbejde.

Den historiske Udredning af Familiens Oprindelse tilbage i Tiden er foretaget af Bibliotekar Aage Bonde fra Aabenraa, hvis Fremstilling er Grundlaget for Behandlingen af Slægtens Historie før Møllebygger Hans Gram og Anne Marie Dall. Der foreligger i og for sig flere Oplysninger fra Aage Bondes Haand, end her er medtaget, men for ikke at gøre Fremstillingen for bred, er Stoffet begrænset noget. Ligeledes har jeg tilladt mig at behandle de foreliggende Oplysninger ret frit,

Deltagere i Slægtssammenkomsten den 29. August 1941.

Navnefortegnelse

til Billedet fra Slægtssammenkomsten 1941. Navnene er nævnt i Rækkefølge fra venstre, begyndende med forreste Række. Mellemrækken er til Dels dobbelt, men der regnes alligevel kun med een Række. Nummer-tallet er Rækkefølgen paa Billedet, Sidetallet henviser til den Side, hvor vedkommende er nævnt i denne Bog.

Nr.	Navn	Side	Nr.	Navn	Side	Nr.	Navn	Side	Nr.	Navn	Side
1.	Anne Gram	82	1.	Otto Christensen	89	17.	Frode Poulsen	168	1.	Engelhardt Meyer	92
2.	Aage Schmidt	166	2.	Anne Meyer	92	18.	Hans Gram	124	2.	Theodor Johansen	62
3.	Hans Gram	140	3.	Mette Gram	82	19.	Holger Gram	142	3.	Ingeborg Gundesen	62
4.	Margrete Schmidt	166	4.	Andrea Jensen	92	20.	Hans Gram	143	4.	Villy Hansen	121
5.	Anna Gram	124	5.	Marie Pedersen	91	21.	A. Fog Petersen	121	5.	A. Dortea Hansen	121
6.	Kirsten Høyer	120	6.	Hans Gram	82	22.	M. Fog Petersen	121	6.	Nis Gundesen	62
7.	Peder Boesen	159	7.	Maren Gram	82	23.	Kirsten Gram	126	7.	P. Frederik Gram	82
8.	Mette Nielsen	162	8.	Thomas Pedersen	91	24.	Helga Gram	124	8.	Karl Gram	95
9.	Minna Høyer	120	9.	E. Inga Petersen	64	25.	Sigrid Høyer	120	9.	Mary Gram	95
10.	Marie Boesen	159	10.	Kate Gram	123	26.	Oluf Høyer	120	10.	Alma Gram	125
11.	Jens Høyer	120	11.	Aage Smidt	61	27.	Ellen Gram	94	11.	Bent Gram	125
12.	Hans Schmidt	161	12.	Mads Gram	123	28.	Axel Gram	83	12.	Alexander Smidt	61
13.	Aage Gram	124	13.	Karen Smidt	61	29.	Juhl Lund	166	13.	Maren Gram	126
14.	Jens Peter Gram	94	14.	Line Christiansen	60	30.	Peder Pedersen	93	14.	Vagn Gram	124
			15.	Mads P. Schmidt	158	31.	Bolette Pedersen	93	15.	Bodil Hansen	125
			16.	Victor Gram	98	32.	Petra Christensen	85	16.	Marie Smidt	61
									17.	Karoline Ravn	00
									18.	Kristine Jørgensen	00
									19.	Rigmor Steffensen	164
									20.	Kirsten Juhl Lund	166
									21.	Kristine Schmidt	158

saaledes at der er blandet noget af den mundtlige Overlevering ind i det historiske Stof.

For Tiden efter Hans Gram har der været forskellige Medarbejdere, som jeg allesammen bringer min bedste Tak for deres Bidrag.

I de helt unge Aar har man efter min Erfaring ikke megen Interesse for Slægten tilbage i Tiden. Da er det kun Fremtiden, det gælder, den Fremtid man synes, der er saa uendelig længe om at komme. Efterhaanden kommer Sansen for Sammenhængen med Fortiden mere i Forgrunden, og det har da været mig en Glæde at sysle med nærværende Fremstilling.

Københoved, Foraaret 1944.

M. K. Gram.

Møllebygger
Hans Petersen Gram
og
hans Forfædre.

Slægtens Oprindelse.

Gram-Slægten fra Københoved er vidt udbredt, hvorfor det vilde blive alt for vidtspændende at forsøge paa at tage alle Grenene med. I nærværende Slægtsbog er Omfanget derfor begrænset til at omfatte den Del af Gram-Slægten, som nedstammer fra Møllebygger Hans Gram og hans Hustru Anne Marie, f. Dall, begge fra Københoved, men bosat paa Blaagaard i Over Lert, Sommersted Sogn.

Hans Grams Fader var den første i Familien, der antog Navnet Gram. Han hed oprindeligt Peder Hansen, men føjede senere Familienavnet Gram til.

Den første af Peder Hansen Gram's Stamfædre, som Bibliotekar Aage Bonde har kunnet fastslaa, var Tømmermanden Hans Hansen fra Stenderup ved Toftlund, gift i Toftlund d. 12. Juni 1692 med Maren Rasmusdatter.

Deres Datter Merret Hansdatter, som er døbt i Toftlund d. 26. April 1696 og begravet sammesteds d. 10. Maj 1772, blev d. 27. Sept. 1716 gift med Peder Jacobsen, der var Skrædder i Stenderup. Han var født 1691 og blev begravet i Toftlund d. 2. Febr. 1736.

Hans Pedersen.

Peder Jacobsens og Merret Hansdatters Søn Hans Pedersen blev født i Stenderup og er døbt i Toftlund d. 24. Juni 1721. Efter Familietraditionen skal Hans Pedersen have boet i Aalkjær, Nustrup Sogn, hvilket stemmer godt overens med føl-

gende Oplysninger i en Protokol fra 1761 vedrørende en Revision over Gram og Nybøl Godser:

»Nr. 252, Nustrup Sogn, Aalkjær By. Niels Christensen, gl. 42 Aar, besidder $\frac{1}{9}$ af 8 Ottinger. Som tidligere Besidder angives Hans Pedersen, som bor i Gramby og solgte denne Gaardspart.«

Den eneste Hans Pedersen i Gramby i 1761 var Besidder af en Halvgaard. Det hedder om ham og hans Forhold i ovennævnte Protokol:

Gramby Nr. 4.

1. Hans Pedersen, $\frac{1}{2}$ Gaard, Gammel Gram, smaa Fribønder, kan Skrædderhaandværket, men nu ej bruger det, 40 Aar.
2. Hustru, Anna Andersdatter, 35 Aar.
4. Børn: Christence 15 Aar, Peder 13 Aar, Margrete 10 Aar, Anna Catrine 8 Aar, Ellen Marie 5 Aar, Voldborg Marie 2 Aar.
5. Tidligere Besidder: Peter Mechlenborg død, ingen Børn.
6. Har intet Fæstebrev, men betalt Fæsten d. 31. Oktbr. 1752 med 10 Rdl.
7. Restancer og Afgifter. Rester intet, betaler i Afgift aarlig 9 Rdl. og for 1 Kirkeager 1 Skp. Rug, spinder 2 Pd. Hør eller 4 Pd. Blaar og giver aarlig 1 Høne og 1 Snes Æg.
11. Bygninger. 16 Fag Hus Bindingsværk og Tavlmur.
12. Bygning med Besætning og Sæd tilhører Beboeren efter Afskrivningsbogen.
15. Gør Skiftarbejde, som er visse Agre og Enge at drive og indavle, har en vis Del Gærde at hegne, reparere Veje for Hovedgaarden, slaar 1 Dag i Lunden og 1 Dag i »Juels Eng-Gaard«, er fri for Ægter, dog gør Kornægter.
16. Har en Hauge til Kaal, deri nogle Frugttræer.
18. Udsæd. Rug 4 Td., Byg 1 Td. 4 Skp., Havre 2 Td., Boghvede 2 Td.
19. Kan ej mere blive besaaet aarlig.
20. Aarlig Avl i Traver: Rug 32 Traver à 4 Skp., Byg 10 Traver, Havre 13 Traver, Boghvede 5 Td.

21. Høavl: 11 Læs Hø.
22. Besætning. 4 Heste, 4 Køer, 9 Kvier, 6 Faar, 1 Svin, 6 Bistader.
23. Vogne og Redskaber. 1 beslaaet Vogn, 2 Trævogne, 1 Plov, 1 Jærnharve, 1 Træharve.
24. Bryggekedel. 1 Kobber Fjerdingskedel.
25. 1 Jærn Bilæggerovn.
28. Har alene Tørvegrøft paa Gram Hede, men har lejet Klynegrøft i Kastrup.

Dette er altsaa Beskrivelsen af Hans Pedersens Forhold i 1761, og naar Sønnen Peder Hansen Gram i 1771 siger, at det er for sine Forældres samlede Midler, han har købt Gaarden i Langetved, kan man maaske deraf udlede, at Faderen Hans Pedersen har solgt Gaarden i Gram for at skaffe Penge til Sønnens Gaardkøb og derefter er fulgt med til Langetved. I hvert Tilfælde er Hans Pedersen med Familie i Juni 1770 rejst fra Gramby. Hans Pedersen, der i Langetved blev kaldt Hans Skrædder, blev begravet paa Skrave Kirkegaard d. 8. Decbr. 1786. Han var d. 29. Oktbr. 1744 i Gram blevet trolovet med og d. 23. April 1745 viet til Anne Andersdatter af Kastrup. Anna Hans'es, Langetved, blev begravet paa Skrave Kirkegaard d. 9. April 1790.

Peder Hansen Gram

skal være født i Aalkjær d. 9. Marts 1748. Den 29. Juni 1770 købte han paa offentlig Auktion for 322 Rigsdaler kurant en halv Ejendomsgaard (3 Ottinger) i Langetved, og d. 28. Novbr. 1771 fik han og Kancelliraad Daue i Hygum, der var Herredsfoged og Auktionsdirektør, Skøde paa Gaarden. Det hedder, at det er for hans kære Forældres samlede Midler, han har købt Gaarden, men i Forbindelse med Købet staar dog sikkert ogsaa et Par Obligationer paa 70 Rd. og 30 Rd., som han i 1771 udstedte til henholdsvis Simon Jensen af Langetved og (sin Hustrus Stedfader) Christen Christensen af Københoved. Den 28. Novbr. 1771 sluttede han endvidere Aftægtskontrakt med

sine Forældre. Kontrakten har følgende Indhold: Naar Hans Pedersen og Hustru ikke længere ønsker at forblive hos mig (H. P. G.) paa Mad og Maal, skal de have et Hus Vesten for Gaarden eller en anden bekvem Lejlighed — 6 Fag stor — med Ovn, Skorsten o. s. v. — i Byen, indtil de nuværende Aftægtagere paa Gaarden, Hans Jensen og Hustru dør. De skal da ved den første af de nævnte Aftægtsfolks Død have Halvdelen af det dem tilskrevne Aftægt og ved den sidstes Død hele Aftægtet. Naar Aftægtsfolkene drager paa Aftægt, maa de tage med sig fra Gaarden: 1 Ko, 2 Senge fra Dønset, 1 stort Fyrreskab, 1 Messing Haandkedel, 1 Jærngryde, 2 Fyrre Halvkister, 1 liden Halvtønde, 2 smaa Standtønder, 5 Stole, 1 lille Skrin, 1 Hængeskab, 2 Smaaborde, 1 Kjeldske, 1 Ildklemme, 2 Solde, 1 Spand samt noget lidet Husgeraad«.

Den 16. August 1794 solgte Peder Gram Gaarden i Langetved med 2 Huse i Skoven »Krybily« og »Pagtstol« samt en Eng, »Nedereng«, der var købt fra Hans Sørensens Gaard i Rødding, til Enke Anna Jakobs i Langetved for 2225 Rd. 12 Skilling Slesvig Holstensk kurant. Med i Købet fulgte en Besætning af 2 Køer, 3 Kvier, 2 Stude og 1 Etaars sortebrun Hesteplag samt en gammel Trævogn, 1 Jernharve, 1 Egeslæde, 2 Egeborde, 1 Jernkakkellovn og Brændevinstøj. Derimod skulde Peder Gram have 2 Vandtrug, 3 Tønder Boghvede samt Slyd og Jold. Denne Gaard har senere været i Chr. Krag's og er nu i J. Chr. Holms Eje.

Kort Tid i Forvejen — d. 7. April 1794 — havde Peder Gram i Ribe afgjort Købet af en Ejendom i Københoved. Det var to Gaarde paa ialt $3\frac{5}{6}$ Ottinger (opr. $\frac{1}{6}$ af Skøttegaard og $\frac{1}{2}$ af Thuesgaard) samt en Eng »Munkeeng« nord for Kongeaen. Disse Ejendomme havde Søren Ottesen Bjerrum i 1793 solgt til Truels Andersen af Okholm, og som denne nu solgte til Peder Gram for 1740 Rd. Slesvig Holstensk kurant + Aftægt til en tidligere Ejer Peder Pedersen Thou. Med i Købet fulgte en Besætning af 6 Køer, 3 Kalve, 4 Faar samt 10 Td. Havre, 1 Slæde, 1 Vandtrug og Slyd og Jold. Den største af Gaardene (2 Ottinger) afstod Peder Gram i 1802 til sin ældste

Peder Hansen Grams Gaard i Københoved.

Søn Juhl P. Gram for en Købesum af 1400 Rd. Slesv. Holstensk kurant, medens den mindre Gaard senere overtoges af en Søn af andet Ægteskab, Anders P. Gram.

Hele Peder Hansen Grams Færd tyder paa, at der har været Ungdomsmod og Foretagsomhed i Manden. Hvorfor han fik Forældrene til at sælge Gaarden i Gramby og flytte med til Langetved, fortæller de gamle Dokumenter intet om, men man har maaske Lov til at formode, at det er sket, fordi Gaarden i Gram trods Betegnelsen »Smaa Fribønder« alligevel var Fæstegaard under Gram Gods, hvorfor der efter Protokollen af 1761 foruden Afgifter i Varer og Penge skulde ydes Arbejde for Godset baade hjemme og paa Godsets Marker. Dette Fæsteforhold har nok ikke passet den unge Mand, hvorfor han har foretrukket at blive Selvejer i det Sogn, hvor hans Kæreste var fra. Da han senere solgte Gaarden i Langetved og købte i Københoved, ser det ud til, han har gjort en god Handel, idet han fik mere og vel ogsaa bedre Jord, en større Besætning og endda for en noget mindre Købesum.

Efter Overleveringen skal Peder Hansen Gram have været en retsindig Mand, der imidlertid ogsaa holdt paa sin Ret. Han kom vel til Københoved paa det Tidspunkt, da Folkeviddet sagde, at den, der kunde komme igennem Københoved uskændt, kunde ogsaa komme igennem Helvede ubrændt. Som ny Mand i Byen skal han have haft en Strid med Bymændene, og ved Lejlighed øvede disse Vold mod Peder Gram ude i Skoven, idet de tog og satte ham haardt ned paa en Træstub. Nogle spidse Fliser paa denne Stub trængte op i Sædet paa ham, og dette skal have forvoldt hans Død i 1813.

Peder Gram var gift to Gange. Den 23. Novbr. 1771 blev han i Skrave Kirke viet til Else Juulsdatter, der er født 1733 som Datter af Gaardmand Juul Jensen og Hustru, Anna Pedersdatter, i Københoved. Else Juulsdatter døde i 1790 og blev begravet d. 14. Maj. I dette Ægteskab var der to Sønner, af hvilke kun een, Juhl P. Gram, blev voksen. Han fik i Arv efter Moderen 400 Rd. Den 17. Juni 1791 ægtede Peder Gram derpaa Kirsten Andersdatter, der er født i Langetved 1764 og døbt d. 22. Juli. Hun døde i Københoved d. 26. Maj 1850. I dette Ægteskab var der 9 Børn, 5 Piger og 4 Drengene.

Peder Hansen Gram er den første i Slægten, der fører Navnet Gram, og han har skrevet sit Navn saaledes i Skrave Vielsesbog 1779:

Peder Hansen Gram.

Han har antagelig taget dette Navn efter den By, hvor han har levet den største Del af sin Barndom og Ungdom, fordi der, da han kom til Langetved, var en anden Peder Hansen i Byen. Maaske staar Antagelsen af Navnet ogsaa i Forbindelse med den Forordning om Antagelse af faste og uforanderlige Slægtsnavne, som Struense udstedte i November 1771. I Skødet af 28. Novbr. 1771 kaldes han Peder Hansen den yngre fra Gramby, men i Aftægtskontrakten, der er sluttet samme Dag, underskriver han sig »Peder Hansen Gram« i Modsætning til

Faderen, der blot underskriver »Hans Pedersen«. Ogsaa alle Peder Grams Børn er døbt med Navnet Gram.

Den Slægt, der nedstammer fra Peder Hansen Gram, er ikke i Familie med Slægten Gram i Nustrup Sogn, idet denne Slægt nedstammer fra Jørgen Pedersen (1712—59) fra Uldal, der i 1749 overtog en Farbrors Gaard i Skjoldager, Gram Sogn, og hvis Søn, Peder Jørgensen Gram (1753—1832) giftede sig ind paa en Gaard i Nustrup.

Peder Hansen Gram's Gaard i Københoved ejes nu af en Mand fra Sandbjerg paa Sundeved ved Navn Iver Hansen, der kom hertil, da det var smaat med Købere til Landejendomme paa Rødningegnen.

Kirsten Andersdatter, som var Peder Hansen Gram's anden Hustru, var nok Skrædderdatter, men hun skal ifølge Overleveringen have været saa stærk, at hun kunde staa i et Skæppemaal og lægge en Tønde Rug paa Ryggen. Ligeledes skal hun have været kyndig med Hensyn til Benbrud, Saar og bulne Fingre.

Hendes Fader, Skrædder Anders Nielsen i Langetved, er født ca. 1725. Hans Hustru Heilvig Marie Chrestensdatter er sikkert Datter af den Chresten Smed i Langetved, der nævnes som Fadder ved hendes Søn Chrestens Daab i 1761, og hvis Hustru stod Fadder ved en anden Søns Daab i 1762. Hendes Bror er da sikkert den Niels Christensen fra Hjerting, der ogsaa staar Fadder 1761, og som 1760 i Hjerting faar døbt en Datter med Navnet Heilvig Marie.

Anne Marie Dall
og
hendes Slægt.

Anne Marie Dall.

» **G**ud gav Lykke til at opsøge Brønden, og den drog Gaarden til sig. O Herre Gud, vær du vor Trøst!« Saadan stod der paa Skorstensklædet, der kransede Røgfanget over den aabne Skorsten paa Dall'ernes gamle Gaard i Københoved. Anne Marie Gram, f. Dall, har fortalt det til sin ældste Søn, Farbror Jens Peter, og han har igen fortalt det til os Børn i samme Gaard. Det lyder ogsaa meget sandsynligt, thi det er mere end vanskeligt at skaffe Vand i Københoved By, og da de saa har søgt og endelig fundet Vand, endda ikke særlig dybt nede, er Gaarden blevet bygget ved eller maaske flyttet hen til Brønden ved Udskiftningen. Brønden er endnu til Stede ude i Haven. Den er sat med Kampesten og giver klart og koldt Vand den Dag i Dag.

Brønden har altsaa draget Dall'erne, men det har ikke alene været det haandgribelige Vand, de havde Sans for. Anne Maries Broder, Claus Jensen Dall, der senere fik Gaarden og havde den midt i 1800-Tallet, havde ogsaa Sans for de aandelige Kildevæld saavel i Menigheden som paa det folkelige Omraade. Da Pastor Svestrup kom til Rødding og Skrave og vakte kirkeligt Liv, var Claus Dall og Karen blandt de mest lydhøre. De havde en ny større Have med en ung Plantage, og den stillede de til Raadighed til Afholdelse af Møder. Her ud fra er det forstaaeligt, at Claus Dall var optaget af Tanken

om at skaffe en Mødeplads for en større Omegn. Paa en Jagt-tur skal han have fundet Festpladsen i Skibelund Krat, der nu tillige er blevet Mindelund for Modersmaal og Folkeliv. Her har man da ogsaa hædret Claus Dall ved at rejse en Mindesten, der bærer hans Navn.

Dall'erne er iøvrigt en gammel Københoved-Slægt, som kan følges tilbage med Bopæl i Byen helt til 1600-Tallet. Aage Bonde mener, at den første Dall i Københoved, Chresten Pedersen Dall, der er født 1694, stammer fra Simmersted, hvor hans Fader, Peder Pedersen Dall, var Gaardmand. Til samme Slægtled i Dall-Familien hører en Præstedatter fra Østerlindet, der hed Ellen Lauritzdatter Ravnsøe, og som blev gift med Claus Thomsen i Københoved. Hverken for Ellen eller Claus Thomsen anføres der Aarstal, men Ellens Fader, Præsten Lauritz Madsen Ravnsøe i Østerlindet, døde 1735 og har altsaa levet i 1600-Tallet.

Dall'erne fortsætter nu gennem flere Slægtled ned gennem Tiderne til Anne Marie Dall's Fader Jens Clausen Dall, der havde den nuværende Dallsgaard i Københoved. Om ham fortæller Aage Bonde:

Jens Clausen Dall overtog ved Købekontrakt af 14. Juli 1805 sin Fødegaard i Københoved. Han skulde betale en Købesum af 900 Rigsdaler Slesvig Holstensk kurant for Gaarden, men der var i Kontrakten indsat den Bestemmelse, at hvis han solgte Gaarden, mens han endnu var ugift, skulde han betale den dobbelte Købesum. Sin yngste Broder Claus Dall skulde han forsørge, til han blev konfirmeret, og sine andre Søkende skulde han i Tilfælde af Sygdom underholde paa Gaarden for billig Betaling, saa længe »de er enlig og ugift«.

Saa længe Forældrene vilde blive hos ham paa Gaarden, skulde de have den søndre Døns og et Kammer for sig selv, og de skulde spise paa Gaarden, men hvis de ønskede at drage paa Aftægt, skulde der indrettes dem 6 Fag Aftægtshus af Grundmur tæt ved Gaarden, og til deres Underholdning skulde de hvert Aar have 4 Td. tør Rug, 14 Skæpper Bygmalt, 10 Skæpper Boghvedegryn, 2 Skpr. Byggryn, $\frac{1}{2}$ Skp. Havregryn,

Dallsgaard, som Claus Dall opførte den i 1855.

2 Skpr. Grubemel, 3 Lispund tørt Flæsk efter dansk Vægt, 12 Rigsdaler til Humle, Hør, Salt m. m., samt fri Offer og Ekstras­kat. En Gang om Aaret skulde de have fri Vogn til Køb­staden og ellers fri Befordring til Slægt og Venner eller til Kirke, naar det behøvedes, eller de ønskede det. Til Brændsel skulde der skaffes dem 6 Favne (3×3×1 Alen) Træ og 12 Læs Flave­tvør. Paa Aftægten skulde de endvidere have Gaardens bedste Ko, og naar den ikke gav 2 Kander Mælk daglig, »skal Gaardens Besidder fylde samme«. To Faar skulde de ogsaa have paa Aftægten. Til Koens Vinterfoder skulde Aftægtsfolkene have »Blaabisk Hø« m. m. Paa Aftægten maatte de fra Gaarden tage 2 Senge, et Chatol, Skrivetøj, Bøger o. s. v. med sig.

Kornprisernes Fald i Forbindelse med Markedernes Svig­ten i Aarene efter Napoleonskrigenes Afslutning medførte en alvorlig Landbrugskrise i Danmark, der varede fra 1818 til 1828. Jens Cl. Dall synes at være bleven et af Ofrene for denne Krise. Medens han i Tiden lige efter 1805 ingen større Gæld synes at have haft paa Gaarden, udsteder han i Aarene 1817

—19 talrige Obligationer paa Beløb fra 160 til 1120 Rigsbankdaler Sølv. I Skyld- og Panteprotokollen er indført følgende: 1817 en Obligation paa 960 Rbd. til Amtsprovst Høxbro i Rødding, 1819 en paa 1120 Rbd. til Broderen Hans i Maltbæk og en paa 800 Rbd. til Broderen Claus. Endvidere samme Aar en Obligation til Hans Lausen i Stenderup paa 160 Rbd., en anden paa 320 Rbd. til Søsteren Ellen, og endelig en tredie paa 160 Rbd. til Onkelen Hans Eriksen i Rødding. Ialt den ikke uanselige Sum af 3520 Rbd. Sølv. — Jens Clausen Dall kunde da heller ikke klare sine Forpligtelser, og d. 8. Febr. 1822 gik Gaarden til offentlig Auktion. Den købtes af Jens Cl. Dall's to Brødre Hans og Claus Dall for 1120 Rbd. Sølv.

Katrine Marie Frederiksdatter, Jens Cl. Dalls Hustru, var født paa Slaugaard ved Sommersted i Marts 1788. Gennem hende grænser Dall'erne langt ude ind til Skau'erne i Sommersted, idet Katrine Maries Farmoder, Cathrine Marie Jørgensdatter i 1. Ægteskab var gift med en Skau og derved blev Tipoldemoder til Peder og Laurids Skau. I andet Ægteskab blev hun Moder til Frederik Nielsen paa Slaugaard og saaledes Oldemoder til Anne Marie Dall. Gennem Skau'erne er Anne Marie Dall ogsaa langt ude i Slægt med en Gren af Gram-Familien i Nustrup, som Gram-Slægten fra Københoved ellers ingen Forbindelse har med.

Jens Cl. Dall og Katrine Marie maatte altsaa gaa fra Gaarden under Landbrugskrisen efter Statsbankerotten i Danmark i 1813. Efter den Tid havde de en lille Ejendom i Københoved Østerby, den gamle lave Kro, som deres ugifte Søn, den ansete Malermester Frederik Dall senere overtog. Tilsidst boede Katrine Marie i et lille Hus ved Siden af Kroen. Hun var alle Dage en velanset Kone i Byen og døde i 1874.

Gram-Slægten er ikke uden Evner, selv om den økonomiske Sans ikke har været dens stærkeste Side. I Haandens Verden har mange haft gode Anlæg, og i Almindelighed har Slægten haft Interesser ud over det daglige, hvorfor mange af dens Medlemmer har taget Del i forskellige Fællesanliggender paa

det folkelige, nationale eller erhvervsmæssige Omraade ofte dog uden at komme frem i første Række.

Efter sin Oprindelse er Familien en udpræget Haandværkerslægt, i hvert Tilfælde paa Fædrene Side. Her begynder det med en Tømmermand, fortsætter med en Skrædder, en Gaardmand, der kan Skrædderhaandværket, en Gaardmand og endelig Hans Gram, der blev Møllebygger. Fra Hans Grams Hjem i Københoved er udgaaet flere Møllebyggere. Hans Moder og en Søster var noget lægekyndige, idet de kunde tage sig af Benbrud m. m.

Blandt de 322 Navne, som Hans Schmidt har med i det af ham udarbejdede Slægtsregister, er Flertallet da

ogsaa Haandværkere, Maskinmænd, Fotografer, Gartnere eller andre Næringsdrivende. Desuden findes der to Præster, to Dyrlæger og en enkelt Læge, men siger og skriver kun een nulevende Bondemand med Navnet Gram som eneste Slægtsnavn. Heldigvis findes der nogle Landmænd paa Slægtens Spindeside, og dem maa man sætte sin Lid til, om ikke Dall'ernes Gaard i Københoved skal gaa ud af Slægtens Eje, ligesom Blaagaard i Over Lert og Hans Grams Fødegaard i Københoved allerede er paa andre Hænder.

Katrine Marie Dall.

Som rimeligt er, har Gram-Slægten taget Del i Folkets Oplevelser. Peder Hansen Gram var med i Bondefrigørelsen sidst i 1700-Tallet, da han gjorde Skridtet fra Fæstebonde til Selvejer. Først paa Gaarden i Langetved og derefter i Københoved.

Det næste Slægtled med Møllebygger Hans Gram og hans Søskende oplevede Tiden, da Sønderjylland vaagnede til national Bevidsthed. Det kan sikkert ikke være andet, end at Møllebyggerhjemmet, der netop laa i Sommersted Sogn, hvor Lauritz Skau virkede, har levet med i Begivenhederne, især da Anne Marie var en fjernere Slægtning af Skau'erne. Enkelte Træk fra Livet paa Blaagaard bærer da ogsaa Vidne om dette.

Hans Grams Børn modtog stærke Indtryk baade af Krigen i 1848—50 og af Ulykken i 1864 med det deraf følgende Fremmedherredømme. De oplevede Begyndelsen til Højskolebevægelsen med Skolen i Rødding og senere det kirkelige Røre, som er knyttet til Grundtvigs Navn. Hver paa sit Omraade tog de alle Del i Kampen for Bevarelsen af Danskheden i Sønderjylland.

Deres Børn igen, det nulevende ældre Slægtled, hvortil jeg ogsaa maa regne mig, opdroges under Kampen mod Skolens Fortyskning og i den Tid, da Spørgsmaalet om at udvandre eller blive i Landet og gaa tysk Soldat for Alvor blev brændende. Dette Spørgsmaal gik dybt, og det var personligt nærgaaende. Vil du blive i Landet for at fylde en Plads i den nationale Forsvarskamp, aflægge Faneeden til den prøjsiske Konge og tjene Tyskerne som Soldat, hvilket kan føre til, at du muligvis maa gaa i Krig for Tyskland og imod Danmark, eller vil du udvandre og dermed være landflygtig i en uoverskuelig Fremtid?

I Tillid til, at Løftet i Pragfredens § 5 vilde blive opfyldt, besvarede Flertallet af Fætrene dette Spørgsmaal med at udvandre til Danmark. Da de yngre stod overfor Valget, var Prøjsen og Østerrig enedes om at unnlade Opfyldelsen af det i § 5 givne Ord. Følgerne af Udvandringen gennem Affolkning for mandlig Ungdom i Sønderjylland var blevet tydelig, og Parolen om, at vi nu maatte indrette Nationalitetskampen paa

det lange Løb, var kommet frem. De sidste valgte da at blive. De fik den herlige Følelse af at være med, hvor det gjaldt, men de maatte tillige tage Følgerne bl. a. som Deltagere i Krigen fra 1914—18.

En Begivenhed indenfor Gramslægten belyser klart, hvad en fortsat Udvandring vilde have ført til. Peter Hansen Gram's Gaard i Københoved ejedes paa det Tidspunkt af Peter Gram. Han havde otte Sønner, der alle var udvandret som 17-aarige, og da Faderen døde ved et Ulykkestilfælde henimod Jul 1895, fik de efter Ansøgning Lov til at komme hjem til Begravelsen. Hele Byen følte med dem, da de 8 stoute Sønner bar deres Fader til Graven, og ligeledes da de efter Jordefærden igen maatte rømme Landet. En af dem fik senere foreløbig Tilladelse til at komme hjem for at bestyre Gaarden, men han magtede ikke helt Opgaven, og da der paa dette Tidspunkt ingen danske Købere fandtes med tysk Borgerret, endte det med, at den tyske Nybyggerforening i Rødning fik en Angelbo anbragt som Køber netop her paa Gram'ernes Gaard, der saaledes paa Grund af de otte Sønners Udvandring gik over paa tyske Hænder. Paa lignende Maade gik det fra By til By, saa der en Tid var virkelig Fare for Fortyskning af Egnen her lige op imod Kongeaaen. I Skodborg Sogn, hvor det vel nok var værst, var saaledes en Femtedel af Jorden gaaet over paa tyske Hænder, ligesom en Femtedel af Beboerne var tysktalende en Overgang, indtil Strømmen vendte. Senere er det tabte atter vundet tilbage og Gram-Gaarden igen købt af en tilflyttet dansk Mand.

De af Slægten, som udvandrede, har til alle Tider følt sig som Repræsentanter for Sønderjylland, og de har arbejdet med indenfor det nationale Omraade i det gamle Land. De, som blev, har virket direkte i de danske Rækker Syd for Kongeaaen. For begge Parter blev Genforeningen den store Oplevelse, hvor vi mødtes fra Syd og Nord for at stemme vor Landsdel hjem til Danmark.

Slægtens yngste Led, den nuværende Ungdom, er Genforeningens Børn. De oplever den nuværende Verdenskrig med

al dens Tyngde, og det bliver deres Opgave at være med til at lægge de Saar, som Krigen slaar baade økonomisk og paa anden Maade.

Maatte Slægtens Ungdom da være tro imod vor folkelige Arv, og maatte den tillige være i Besiddelse af det rette Tjener-sind med Hensyn til Pligterne mod vort Folk og Fædreland for derved at hjælpe med til, at Danmark frit kan faa Lov til at raade for sin egen Fremtid!

Ja, Gud give os Lykke og gode Raad, sin Naades Lys os tilsende!

Københoved i April 1944.

M. K. Gram.

Hans Gram
og
Anne Marie.

H. P. G.

Hans Petersen Gram,

f. 13. Maj 1798 i Københoved, d. 3. Juli 1856 i Over Lert
paa Blaagaard, Møllebygger og Gaardejer,

g. 30. Oktbr. 1830 i Skrave Kirke med Anne Marie Dall,
f. 16. Novbr. 1808 i Københoved, d. 14. Juli 1861 i Jels.

	Side
<i>J. P. G.</i> Jens Peter Gram	41
<i>H. Chr. G.</i> Hans Christian Gram	49
<i>Fr. G.</i> Peter Frederik (kaldet Frits) Gram	69
(Jes Lauritzen Gram, f. 10. April 1837, d. 2. Maj 1837).	
(Andreas Julius Gram, f. 10. April 1837, d. 29. April 1837).	
<i>Tr. G.</i> Trine Gram	99
<i>J. J. G.</i> Jes Julius Gram	109
<i>C. H. G.</i> Claus Hansen Gram	127
<i>K. M. G.</i> Kirsten Marie Gram	145
Marie Kirstine Gram, f. 18. Marts 1850, d. 1. Sept. 1857 i Over Lert.	

Møllebyggerhjemmet paa Blaagaard.

Hvor Øster- og Vesteramtet mødes ved Haderslev Amts Nordgrænse og 5 eller 6 Sogne støder sammen, kommer den beskedne Blaa Aa østfra og flyder ud i Jels Oversø. Hvor Aaen passerer Over Lert, ligger en gammel, firelænget Bondegaard med Straatag og lave Længer. Den fører Navnet Blaagaard og er rimeligvis opkaldt efter Aaen. Henimod Midten af 1800-Tallet boede Møllebygger Hans Gram og hans Kone Anne Marie, f. Dall, under Gaardens Tag. De stammede begge fra Københoved og var saa godt som Nabobørn. Som det kan gaa unge Mennesker, blev de knyttet sammen med Hjertebaand, og siden blev de Mand og Kone. Til at begynde med kom de til at bo i Malt Sogn, hvor den Ejendom, de havde, endnu kaldes Gramsminde. Senere fik de Bud om at komme til Over Lert for at overtage Blaagaard, og de fulgte Kaldet. Ejeren af Gaarden hed Jes Lauritzen, og han havde været gift med Anne Maries Moster fra Slaugaard ved Sommersted. Nu var hun død, hvorfor Jes Lauritzen ønskede at afhænde Gaarden til en Slægtning. Valget faldt da paa de unge Folk fra Malt, og de overtog Gaarden i 1835 for 550 Daler kurant foruden Aftægt til Jes Lauritzen.

Hans Gram var en omgængelig, men ikke meget talende Mand af Middelhøjde og med mørkt Haar og Skæg. Hvor han havde lært Møllebyggeriet, vides ikke, men Anlægene for dette Haandværk maa have ligget til Slægten, thi der er udgaet

Blaagaard i Over Lert.

flere Møllebyggere af Familien af samme Slægtled. En dygtig Mand i sit Fag har han været, thi han drev en meget omfattende Virksomhed med mange Svende. Disse respekterede ham baade som Menneske og som Mester, men unge og ubetænksomme var mange af dem, hvorfor Hans Gram undertiden kunde retlede dem med en Bemærkning, der i det hele var betegnende for Manden: »Det er saa raaer aa tænke sig om, inden en handler.«

Hans Gram's yngste Søn, Claus Gram, den senere Maskinbygger i Kolding, nævner 46 Møller, som Faderen havde bygget, eller som var hans Kunder. At Hans Gram var respekteret, fik Sønnen undertiden Vidnesbyrd om, naar han gav Tilbud paa et Arbejde indenfor Maskinfaget. Ved Lejlighed kunde der da blive spurgt, hvor Claus Gram var fra, og hvem der var hans Fader. Naar Spørgeren da fik at vide, at han var Møllebygger Hans Gram's Søn, kunde vedkommende ytre: Ja, er du hans Søn, saa ved vi baade, hvem du er, og at du kan udføre Arbejdet.

Naar Hans Gram var rundt paa Møllerne for at tilse Ar-

Københoved Mølle i Forfald.

bejdet, hvor Svendene var, færdedes han mest til Hest. I lang Tid red han paa »det sorte Øg«, men en sindig Rytter var han, der for det meste nøjedes med at presse Hesten i stiv Skridtgang. Naboerne kunde i den Anledning skæmte og sige: »Nej se, der kommer Hans Gram tiljagende.«

Der kom efterhaanden en hel Flok Børn i Møllebyggerhjemmet, og Anne Marie var den omsorgsfulde Moder og Husmoder. Husholdningen maa have været temmelig stor med Børn, Møllebyggersvende, Karl og Pige. Anne Marie havde Sans for at gøre det hyggeligt baade i og omkring Hjemmet. Hun gjorde meget ud af Prydhaven efter den Tids Forhold, og i den Blaa Aa var der et lille Anlæg paa en Ø, der endnu for faa Aar siden blev kaldt Gram-Øen. Inde i Stuerne dekorerede hendes Broder, Frederik Maler fra Københoved. Af hans Arbejde findes der endnu Rester i enkelte Stuer baade paa Blaagaard og i Københoved. Dorte Jepsdatter Dall havde

Københoved Mølle under Nedbrydning 1944.

en Lineal, som Frederik Maler havde aaret og forsynet med Navn, og Bogstaverne i det Navn vakte vi Børns udelte Beundring. I det hele tror jeg, at den Sans for Havevæsen og Former, som der er noget af i Gram-Slægten fra Blaagaard, i alt væsentligt stammer fra Dall-Siden. Skønt, hvem ved, Linjerne i Københoved Mølle, som blev bygget i 1846, vidner om, at Hans Gram ogsaa havde Formsans.

Min Fader kunde lige akkurat huske, at Mestersvenden fik Besked, inden han skulde af Sted til Københoved for at bygge Møllen. Naar den knap femaarige Dreng stod paa Tærne, kunde han lige naa at se op paa Bordet, hvor Tegningerne eller Papirerne laa, men ellers huskede han ingen Enkeltheder i den Anledning. Kloppenborg har nok forlangt at faa baade en solid og ydedygtig Mølle, og det fik han. Mølleriet var endnu ikke fri Næring, og da H. D. Kloppenborg var gaaet haardt paa, inden Kongen gav ham Mølleribevillingen, lod han indmure en Sandstenstavle over Indgangsdøren til Møllen, hvori var indhugget følgende højtidelige Indskrift:

Med Gud for Konge og Fædreland.
Bejstrupgaards Mølle.
Bygget 1846.
H. D. Kloppenburg og
Mette K. Kloppenburg.

Børnene paa Blaagaard var som Børn er flest. De delte sig i de store og de smaa Drengene, og Brødrene drillede Søstrene, men der var ingen Fornøjelse ved at drille den yngste, der senere døde af Blodgang, for hun blev ikke gal. Derimod lønnede det sig overfor den næstyngste Søster Kirsten Marie. De store Drengene var Hans Christian og Frits, og de smaa Jes og Claus. Jens Peter var i en Klasse for sig. De smaa var Legekammerater og saa op til de store, der allerede var Møllebyggere. Naar de store ventedes hjem fra Arbejdet ude paa Møllerne, spekulerede de smaa i, hvad de nu kunde faa dem til at lave til sig af Legetøj eller andre Ting. Børnenes Verden var stærkt præget af Krigen fra 1848—50. Om Sommeren var flere af Svendene med i Krigen, medens de stod hjemme paa Værkstedet paa Blaagaard under Vaabenstilstanden om Vinteren, og da var Børnene lutter Øre, naar de fortalte om deres Oplevelser. Desuden var der skiftende Indkvartering af danske og tyske Tropper. Danske Herregaardsskytter med Guld-kæder paa Vesten og en utrolig Skydefærdighed, og tyske Oprørstroppe, som Børnene formodede vilde stjæle Æg. De smaa Drengene fik danske Kokarder i Huerne, et Lammeskind paa Ryggen som Tornister, Bøsser og Sabler af Træ, og saa stormede de det lille Bjærg. Fantasiaen var lyslevende, thi en Dag de stormede Bjerget og raabte højt, sprang der en Hare, og de blev saa forskrækkede, at de løb ned igen. Ved Siden af Gaarden stod der en lav Halmstak, hvor der laa en Ladeport ovenpaa. En Dag fandt Drengene paa at dundre paa Porten med en Knippel, og Nabokonerne mente nu, at de havde kunnet høre Kanonerne fra Dybbøl. Naar Oprørerne kom som Indkvartering, maatte Drengene dog gemme Huerne med de danske Kokarder.

Landbruget paa Blaagaard har nok ikke været Hovedsagen, men Jorden er heller ikke særlig god. Jes Lauritzen gik i en Lædertrøje om Vinteren og fodrede Kvæget med de smaa Drengene til Hjælp. Som almindeligt var den Gang, kneb det ofte for Ungkvæget at kunne rejse sig hen imod Udbindingen om Foraaret efter at have levet ved Halm og en Smule Hø Vinteren igennem. Roer var helt ukendt, og kun de Køer, der gav Mælk, fik lidt Skaftkorn foruden Halm og Hø. Paa Blaa-gaard kneb det især for Ungkvæget med at rejse sig i en Baas, hvor der stod tre. Naar Jes Lauritzen da kom om Morgenen, og en af dem ikke kunde komme op, skændte han: Vil du se, du kommer op, din skrampen Asen. Men lykkedes det saa endelig for Dyret at komme paa Benene, var han helt godt tilfreds: Den er guste da ingen Armød i!

Indenfor Hjemmet i Over Lert levede man sikkert nok med, da Sønderjylland vaagnede til national Bevidsthed i 1830'erne og Fyrreerne. Børnene maatte den lange Vej til Lert i Skole, og især om Vinteren, naar der var Sne, kunde det være drøjt. Hans Gram og Anne Marie arbejdede imidlertid paa at faa en Skole bygget i Over Lert for Børnene fra Udkanterne af de tilstødende Sogne. Hans Gram gav billig Jord til Skolen, hvorfor den kom til at ligge lige overfor Blaagaard paa den anden Side af Vejen. I kirkelig Henseende følte de store Børn sig nær knyttet til Pastor Glahn i Sommersted og vel ligeledes til Pastor Hempel i Stepping. Deraf tør man sikkert slutte, at Hjemmet har staaet bag ogsaa paa dette Omraade.

Hjemmet blev ikke skaanet for Sorger. Et Par Tvillinger, Jes og Andreas Julius, født i April 1837, døde begge, kun godt 14 Dage gamle. Den yngste Datter Marie Kirstine døde af Blodgang i 1857, godt 7 Aar gammel.

I 1856 kom Hans Gram syg hjem fra en Tur ud til en Mølle. Han havde ondt i Halsen og laa kun syg nogle faa Dage, førend han døde d. 3. Juli, 58 Aar gammel. Han ligger begravet paa Sommersted Kirkegaard, hvor Gravstenen er bevaret, men den staar ikke direkte paa Graven. Hvor denne findes, er noget usikkert. Gravstenen bærer følgende Indskrift:

Paa denne Plet nedlagdes:

MØLLEBYGGER

HANS PETERSEN GRAM

f. i Københoved d. 13. 5. 1798.

d. i Over Lert d. 3. 7. 1856

OG HUSTRU'

ANE MARIE DALL

f. i Københoved d. 16. 11. 1808.

d. i Jels d. 14. 7. 1861.

OG DERES BORN

MARIE KJERSTINE GRAM

f. i Over Lert d. 18. 3. 1850.

Død af Blodgang d. 1. 9. 1857.

DATTER

dødfødt d. 9. 1. 1847.

Et andet Sted ved Kirken nedlagdes Tvillingbrødrene

JES LAURIDSEN GRAM

død d. 2. 5. 1837.

ANDREAS JULIUS GRAM

f. d. 10. 4. 1837.

død d. 29. 4. 1837.

Anne Marie giftede sig senere anden Gang med en Møllebyggervend Jes Henningsen. Det er ofte svært for Børnene, naar Far gifter sig igen, men i dette Tilfælde har det været endnu værre, da Mor gjorde det anden Gang. I hvert Tilfælde satte det Skel mellem hende og de fleste af Børnene, og disse havde ikke megen Forbindelse med hende efter den Tid.

Hans Gram og Anne Marie har sikkert levet: Et jævnt og muntert virksomt Liv paa Jord, — men med de dybe Længsler velbekendt, kun fyldestgjort ved Glans fra Evigheden.

Efterslægten vil ære deres Minde!

Københoved i Marts 1942.

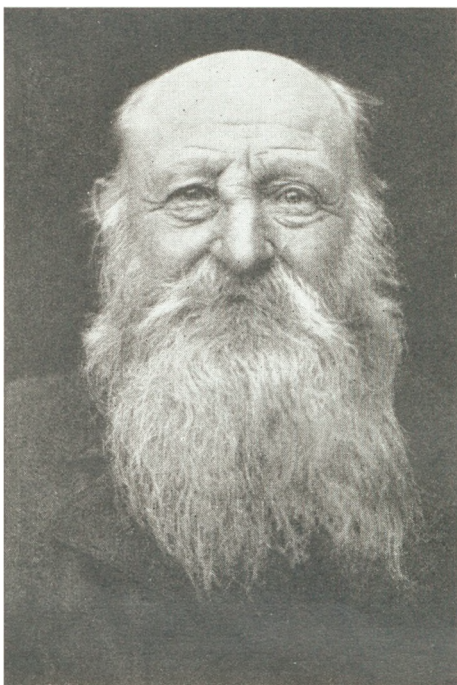
M. K. Gram.

**Jens Peter Gram,
Københoved Skov,**

**f. i Malt d. 10. September 1831,
d. i Københoved d. 12. April 1913.**

Farbror.

Ude i Københoved Skov boede en gammel Ungkarl, lavstammet af Vækst og med et stort Fuldskæg. Han hørte med blandt de af Byens Mænd, der i sin Tid højtideligt lovede hinanden ikke at røre Skægget hverken med Saks eller Ragekniv, førend Løftet i Pragfredens § 5 var opfyldt. Det var Jens Peter Gram fra Over Lert, der her havde begyndt som Nybygger i egentlig Forstand. Hvem han havde købt Jorden af, har jeg ikke helt Rede paa, men en Del af den henlaa som afhugget Skovbund, og Jens Peter Gram har fortalt om, hvordan det gav døde Arme og ømme Sider at tumle med Ryddeloven en hel Dag igennem. Nu havde han faaet bygget Stald og Lade, en Længe i hver Side af en Gaardsplads, hvor Stuehuset manglede. Som Ungkarl ansaa han sikkert dette som mindre væsentligt. Lidt til en Side ved Indkørselen laa et lavt Hus med Jernvinduer, og her boede han med Husholderske og Hyrdepige. Stuen er endnu i frisk Erindring med Sand paa Gulvet, Gardiner for Jernvinduerne og en amerikansk Klokke paa Væggen. Selv sov han i et Kammer i Staldlængen med Dør direkte ud i det fri. Var det Snefog om Vinteren, kunde Sneen godt trænge ind til ham gennem den utætte Dør, men det generede ham ikke. I det hele tænkte han nordisk og bestræbte sig for at være haardfør. Havde han Tandpine, kunde han tage en Stump Jerntraad, gøre den ene Ende gloende, stille sig foran et Spejl og jage den op i den hule Tand. Saa var den Sag i Orden.

Jens Peter Gram.

Her ude hos Farbror hentede vi Drengene regelmæssigt hvert Aar paa Lille Juleaftensdag vort Juletræ. Var det Sne, saa vi kunde trække Granen hjem paa Slæden, var det særlig festligt, men der var ellers nok at opleve endda. Undertiden traf vi sammen med Knud Tolder, der ogsaa kom efter et Juletræ, og vi syntes, det var underligt, naar han fortalte, at han bare skulde have nogle Skrubtudser bundet i Træet til Drengene.

Om Sommeren havde vi ogsaa Ærinde ud til Farbror, thi da var der fuldt af Blaabær netop i hans Skov. Lidt inde i Skoven havde han en Planteskole med bittesmaa Graner og andre Skovtræer, og i den ene Side af Planteskolen laa der en stor afbarket Eg, paa hvis ene hvide Gren der hængte en død Ræv, som Jægerne havde trukket Skindet af. Mikkellugtede ikke godt i Sommervarmen og gav Stedet en vis Uhygge, men ellers var der godt ude hos Farbror.

Vor første Udfærd skylder vi ogsaa ham. Han skulde nemlig ud til Garveriet i Ribe med et Læs Egebark, og saa indbød han min Broder Hans og mig til at være med. I den tidlige Sommermorgen gik vi gennem Skoven ud til ham. Farbror spændte for Kassevognen med det høje Læs Bark i Sække, og Skridt for Skridt gik det nu de fire Mil ad Ribe til gennem Foldingbro og over Heden Vest for Kalvslund. Her viste Far-

bror os Hjulsprene i Heden ved Siden af Vejen og fortalte, at i gamle Dage havde Vejen bare været et bredt Bælte af saadanne Spor. Naar et Spor blev for dybt og ujævnt, begyndte man bare paa et nyt ved Siden af. Paa egen Haand forestillede vi os, at det ogsaa var her Kong Valdemar red alene paa det voldsomme Ridt fra Skanderborg hjem til Dronning Dagsmars Dødsleje i Ribe.

Undervejs paalagde Farbror os at tælle Skorstenene i Ribe, da det var første Gang, vi kom til en Købstad. Skorstenene fik vi vel ikke talt, men derimod undrede vi os saa meget mere over et Gadespejl hos Gæstgiver Schmidt, hvor vi havde fraspændt. Saa vi ud i Spejlet, gik der Folk paa Gaden, men saa vi ud ved Siden af, var der ingen. Slotsbanken og Domkirken saa vi ogsaa, og Farbror forklarede os, at der var saa højt under Hvælvingerne inde i Kirken, at Vingerne paa Københoved Mølle kunde staa oprejst der inde, skønt de var 36 danske Alen lange. Ligeledes gjorde han os opmærksom paa, at Biskopperne, hvis Billeder hang paa Pillerne, fulgte os med Øjnene, hvor vi saa stod i Kirken, og at det netop var en Kunst at kunne male et Billede saadan. Hjemturen gik i Smaatras, men det blev sent, og vi var søvnige, før vi naaede hjem.

Farbror havde ogsaa Bier i Kuber, der gav Honning, og det fortaltes, at til hans Fødselsdag d. 10. Septbr. fik Gæsterne saa megen Honning, de vilde. Paa det Tidspunkt af Aaret var Honningen endnu ikke stivnet, men endnu ganske tyndt-flydende, hvorfor der ikke vilde hænge ret meget ved ovenpaa Smørret. Da der imidlertid var Honning nok, og man maatte tage saa meget, man vilde, fandt Kæsten, en af Naboerne, paa Raad, vendte Meldmaden om med Smørret nedad og smurte Honningen paa Bagsiden. Paa den Maade gik det bedre.

Oprindeligt havde Farbror villet være Møllebygger ligesom hans Far, men, som han selv sagde, han blev kasseret paa Sessionen til dette Fag, fordi han var for lille. Han kom da til at passe Landbruget hjemme paa Blaagaard, og det har han sikkert gjort med Troskab. Som den ældste og den eneste Landmand af Brødrene havde det været naturligt, om Farbror

havde overtaget Gaarden, da Faderen var død, og Moderen giftede sig igen, men saadan gik det nu ikke. Om han ikke kunde skaffe den nødvendige Kapital, eller der har været andet i Vejen, huskes ikke mere. Da Hjemmet blev solgt, er han rimeligvis kommet hen til Morbror Claus Dall i Københoved og har saa faaet Skovjorden at arbejde paa. Da Morbror Claus var død, og hans Enke, Moster Karen, ønskede at afhænde Gaarden til en af Familien, købte Farbror Jens Peter den i 1877, men beholdt tillige Ejendommen i Skoven. Sommeren 1877 byggede han Aftægtshuset til Moster Karen, men saa magtede han ikke mere at have begge Ejendomme. Han henvendte sig da til min Fader, Dyr læge J. J. Gram, og de byttede, saaledes at Fader flyttede til Københoved, medens Farbror overtog Dyr lægestedet i Gastrupgaard, som han dog solgte igen efter kort Tids Forløb.

Nu havde Farbror Skovgaarden alene i en Række Aar. Økonomisk gik det imidlertid ikke godt, da han interesserede sig for saa mange andre Ting. Blandt andet havde han saaledes Bier sat ud til halvt hos mange Folk, og om Efteraaret kunde han være undervejs i mange Dage med en Messingkedel for at tage Bier op, som det hed, og bringe hans Part af Honningen med sig hjem. Honningen fik han nok for lidt ud af, gav vel det meste bort, og saaledes gik det sikkert paa mange andre Omraader.

Farbror var født i 1831 og havde saaledes Forbindelse med den Tid, da Sønderjylland vaagnede. De indbundne Aargange af Dansk Folketidende og af Dannevirke, som han gemte, bar Vidne om dette. Han drømte sikkert ogsaa selv om at udrette noget for Danskhedens Sag paa det aandelige Omraade. Sammen med Niels Hjorth fra Langetved skrev han Skrave Sogns Historie. Han forsøgte sig ogsaa med at skrive om Børneopdragelse. Det er jo ikke ualmindeligt, at Folk uden Børn netop er de klogeste paa dette Omraade. Senere skrev han om Krybskytten og Smugleren Per Ott's mange Bedrifter. Samtidig var han ivrig Dansk og nidkær Sprogrenser, men Viljen har vel nok været bedre end Evnerne. Efterhaanden forsøgte

han at skaffe sig en Ekstraindtægt ved at køre Mælk til Skrave Mejeri, men Landvæsenet har sikkert heller ikke haft Gavn af denne Beskæftigelse, og det endte med, at han maatte gaa fra Gaarden.

Baade Farbror og hans Hest Iver, der blev reddet fra Forliset, flyttede nu ned til Dyrlægegaarden, hvorfra han fortsatte med at køre Mælk i nogle Aar. Senere hjalp han til paa Gaarden med at reparere, hvad der gik i Stykker, og med andet lettere Arbejde. Ligeledes gik han med Dyrlægeregninger, men han var frit stillet, saa han paatog sig ogsaa at hjælpe andre Steder, især med Plantning, og der var det ved ham, at alt hvad Farbror plantede, det groede. I disse senere Aar, da han hjalp baade her og der, blev han Farbror for alle og da ogsaa kaldet saadan over hele Byen.

I de unge Aar skal han have holdt af Pe Smej's Søster Bodil, men hun døde ung af Tuberkulose. Var han blevet gift med hende, og der saaledes var kommet en god Kone i Huset, kunde meget have formet sig anderledes for Farbror.

I kirkelig Henseende sluttede Farbror sig til Pastor Svejstrup. Jeg husker endnu, at han gik til Vejen i Kirke og til Alters, efter at Sveistrup var blevet Præst der ovre. Ja Farbror hørte ogsaa Frimenighedspræsterne Appel og Lycke i Rødning og var glad ved det, men det var ham i Vejen, at han ikke havde Raad til at yde et Bidrag til Frimenigheden. De tyske Præster holdt han paa lang Afstand, og de senere Aar kom han ikke meget i Kirke.

Da Dyrlæggen afstod Gaarden, flyttede Farbror med over paa Trekanten, og her døde han d. 12. April 1913. Han hviler nu paa Skrave Kirkegaard i Dall'ernes og Gram'ernes Familiegravsted.

Kobenhoved i Januar 1943.

M. K. Gram.

Møllebygger
Hans Christian Gram
og
hans Efterkommere.

H. Chr. G.

Hans Christian Gram,

f. 9. Febr. 1833 i Malt, d. 6. Maj 1905 i Vejen, Møllebygger
og Møller,

g. med Karen Kjestine Nørgaard Laugesen, f. 5. Nov. 1831
i Føvling, d. 18. Dec. 1887 i Fole.

	Side
I. Hans Hansen Gram	57
II. Kirstine Marie Gram	58
III. Marie Gram	59
IV. Lave Hansen Gram	63
V. Andrea Jessine Gram	66

Hans Chr. Gram og Karen.

Naar jeg skal fortælle lidt om min Morfar Hans Christian Gram, saa bliver det mest, hvad min Mor og Morbror har fortalt mig. Selv husker jeg ham som en lille gammel Mand med et stort Fuldskæg, som holdt saa meget af os Børn. Det var altid Fest for os, naar vi saa ham komme cyklende paa sin hjemmelavede trehjulede Træcykel, hvor han som Regel havde min lille Kusine, Karen Poulsen, med. En meget beskeden, stillfærdig Mand, men med Øjet aabent for alt det kønne i Naturen med dens Blomster og Dyr. De gamle Børnevers om: »Slig en Bedstemor som min« kan vi godt bruge om ham. Han kunde nemlig, som der ogsaa staa i Versene: Af Papir han klipper Ko, Heste, Haner, Sav og So, som endog kan staa paa Bordet. Saa blæste han forsigtig paa dem, saa de bevægede sig. Det er lidt Barndomsminder, som jeg husker endnu.

Bedstefar lærte Møllebyggerfaget hos sin Far, og Mor mener, at han har været med til at bygge mange af Sønderjyllands Møller. Som ung Møllebyggervend fik han Arbejde paa Store Stave ved Vamdrup. Der lærte han Bedstemor at kende. Hun var der i Huset hos sin Moster, hvor der dengang var baade Mølleri, Malt- og Brændevinsbrænderi og Ølbryggeri, saa der var nok at tage Vare paa. Der stod deres Bryllup ogsaa, og det var stort med mange ridende Svende. Bedstefar

var med til at bygge Fole Mølle, og han har sikkert dengang fundet den store Kilde lidt nordøst for Fole, hvor han saa i 1858 købte nogle Tønder Land med Hus. Her byggede han en Dæmning for Vandet med Vandhjul, et Værksted og et Hammerværk, hvor han lavede Skovle og Spader og senere tillige Maskiner.

Dæmningen var høj, da det blev et Overfaldshjul, og Vandrotterne meldte sig snart i den frisk opfyldte Jord. Dem laa han stadig i Krig med, og en Gang var det nær gaaet galt. Vandrotterne havde lavet et beskedent lille Hul i Dæmningen, men Vandet fulgte efter, og da det fik Fart, blev Hullet større og større: der blev Oversvømmelse, og det truede med Gennembrud, som kunde have taget baade Dæmning og Hammerværk. Heldigvis kom Hans Chr. Gram hjem sent paa Aftenen og opdagede Faren, men det var med Nød og næppe han fik Hullet stoppet og Faren afværget.

Broderen Claus Gram kom i Lære hos ham paa Hammerværket. Han var en Spilopmager, og især havde han et godt Øje til en lang, halvgammel Karl, der uden Forlov vilde fiske baade i Mølledammen og Møllebækken bag Vandhjulet. Hans Chr. Gram gjorde ikke mange Ophævelser i den Anledning, men saa tog Claus Sagen i sin Haand. En Dag, eller snarere en Aftenstund, havde Fiskeren vovet sig helt hen under Vandhjulet med sin Medestang, men blev opdaget af Claus, der listede ind i Hammerværket, hvor han pludselig aabnede for Vandet, saa det fossede ud over Hjulet, og gav Snyllefiskeren det kraftigste Styrtebad, han vel nogensinde havde faaet, endda med Klæderne paa.

Det var solide og nøjagtige Ting, Hans Chr. Gram fremstillede paa sit Maskinværksted. En Brodersøn, som var kommet i Smedelære paa Røddingkanten mange Aar efter, beundrede saaledes en Hakkelsemaskine, der kom til Eftersyn, og som bar en støbt Navneplade, hvorpaa der stod: H. Chr. Gram, Fole.

Hvor Bedstefar boede, skulde der ogsaa være smukt, og der skal have været saa kønt, at Folk der fra Omegnen kom for at se og beundre Haven. Hvorfor han saa solgte deres

Hans Christian Gram.

hyggelige Hjem og »Smejfabrikken«, som det blev kaldt, ved vi ikke, men det var en stor Sorg for Bedstemor, da han gjorde det. Mor har fortalt, at der paa Marken groede en Plante, som kaldtes Torr: den kunde Køerne ikke taale, og der døde flere for dem. Maaske var det Grunden. Han købte saa en lille Landejendom i Overlerte, ikke langt fra hans Fødehjem. Der kunde holdes fire Køer og en Hest, men Værksted var der ikke, det byggede han saa. Bedstefar var meget finger-nem og snild. Med me-

get primitivt Værktøj lavede han der Kradse- og Overskærer-maskiner til Farveren i Jels.

Foruden at være en meget dygtig Haandværker, var han ogsaa en god dansk Mand med gode aandelige Interesser. Da det blev saadan, at der skulde læres Tysk i Skolen, solgte Bedstefar Hjemmet i Lerte og forpagtede Lundsgaards Mølle ved Kongeaaen. Herfra kunde Børnene saa gaa til Skole i Skibelund hos Knud og Georgia la Cour Pedersen. Tyskerne vilde ikke tillade, at de gik frem og tilbage fra Skole hver Dag, og selv om Midlerne var smaa, blev det dog gennemført, at Børnene kunde bo omme paa Skolen, og var saa kun hjemme fra Lørdag Aften til Mandag Morgen. Brød, Smør og Paalæg havde de med til hele Ugen og fik kun Middagsmad hos Knud

Pedersen. Bedstemor gik til Kirke i Vejen hos Pastor Svejstrup, og der er alle Børnene konfirmerede. Bedstefar følte sig mere hjemme i Københoved, hvor Appel holdt Gudstjeneste i Kloppenborgs Sal paa Bejstrupgaard. Jeg har læst i de sønderjydske Frimenigheders Historie, at da der skal indrettes en Kirkesal for Frimenigheden, er det et af Frimenighedens Medlemmer, Mølleforpagter H. Gram fra Lundsgaards Mølle, der forestaar Udsmykningen. Han laver selv Døbefont og Knæfald og giver Tegningen til de andre Udstyrsgenstande.

Karen Gram.

I 1874 flyttede de til Fole igen, hvor Bedstefader forpagtede Stampemøllen. Der var ogsaa Kornmølle, og der kunde holde indtil en Snes Vogne, som skulde have Korn malet. Senere lavede han ogsaa Savmølle, saa det var en stor Virksomhed. Men selv om der var travlt Dagen lang, havde Bedstefar dog i Løbet af faa Aar ogsaa faaet det smukt ude omkring med Have og mange Træer. Bedstemor passede det godt inden Døre, og der var altid rart for Søkendeflokken at samles. Bedstefar fulgte stadig Gudstjenesterne i Rødning, og da Vejen maatte tages til Fods, kunde Bedstemor ikke være med der. Hun var ogsaa glad ved at være hjemme, og Søndag Eftermiddag, naar hun ikke var i Fole Kirke, sad hun gerne inde i Stuen

og læste i Bibelen. Hun døde 1887, og saa blev det for ensomt for Bedstefar. Efter faa Aar flyttede han til sin yngste Datter, som var gift med Fotograf Poulsen i Vejen. Hos dem levede han sine sidste Aar, stadig flittig og virksom. Han lavede Møbler, lagde Haver an, og var der noget, Fotografen manglede, en eller anden lille Indretning til et bestemt Formaal, saa var det bare at sige det til Bedstefar. Han var ikke meget selskabelig, og hans Sygdom gjorde vel, at han de sidste Aar kunde være noget tungsindig. Det mærkede vi Børn dog aldrig, for os havde han altid et muntert Ord og et mildt Blik.

Karen Smidi,
Søbækled.

H. Chr. G.
I.

Hans Hansen Gram,

f. 10. Maj 1860 i Fole, d. 6. Maj 1940 i Svendborg, Gartner
i Svendborg,
g. med Rasmine Elisabeth Petersen, f. i Oure, Fyn.

Ingen Børn.

Handels- og Anlægsgartner i Svendborg. Anlagde en Frugt-
plantage, der i nogen Maade var førende indenfor dansk
Frugtavl, idet Hans Gram gennemførte rationel Beskæring og
Sprøjtning af Frugttræerne. Han var Medlem af Baptistmenig-
heden, holdt Søndagsskole i Hjemmet og var meget afholdt.

H. Chr. G.
II.

Kirstine Marie Gram,

f. i Fole d. 14. Jan. 1863, d. i København d. 10. Sept. 1933.

Var først huslig, blev senere Fotograf i Rødding. Solgte Forretningen og var i Huset hos Missionær Prip indenfor Østerlandsmissionen i Syrien. Senere rejste hun ud til Sømandsmissionen i Vestindien sammen med Andrea G. Franks. Forsøgte ogsaa Sømandsmission paa egen Haand.

Marie Gram,

f. 22. April 1865 i Fole, d. i Gaansager d. 22. Decbr. 1943,
g. 6. April 1887 med Morten Gundesen, f. 30. Aug. 1861 i
Vimtrup, d. 16. Sept. 1909. Gaardejer i Vimtrup ved Rødding.

	Side
a. Line Gundesen	60
b. Karen Gundesen	61
c. Sigrid Gundesen, f. 9. September 1892, d. 1895.	
d. Nis Gundesen	62
e. Sigrid Gundesen	62

Mor var 22 Aar, da hun og Far holdt Bryllup og flyttede ind paa Gaarden i Vimtrup. Hun havde Evne til at gøre det hyggeligt og godt for os Børn med smaa Midler. Søndagen var Festdag for hende, naar vi alle kunde følges ad til Kirke i Rødding. Far døde tidlig, og Aarene derefter maatte Mor endda flytte lidt omkring. Verdenskrigen tog stærkt paa hende, men Genforeningen var nok hendes største Oplevelse. Det var svært for hende, da hun maatte sælge vort gamle Hjem. Hun boede saa sammen med Nis og Sigrid, først i Ejstrup, senere i Sofiedal. De sidste Aar var hun mest hos Sigrid og hendes Mand, hvor hun døde den 22. Decbr. 1943.

Søbækled i Marts 1944.

Karen Smidt.

H. Chr. G.
III a.

Line Gundersen,

f. 29. April 1888 i Vimtrup,
g. 10. Juni 1910 med Chr. Christiansen, f. 16. Novbr. 1885 i
Hjerting. Købmand i Skodborg, senere i Hjerting ved Rød-
ding.

	Side
1. Anne Marie Christiansen	60
2. Morten Gundersen Christiansen, f. 27. Juli 1915 i Skod- borg, Møbelsnedker.	
3. Karl Alexander Christiansen, f. 12. Jan. 1917 i Skod- borg, Kommis.	
4. Peter Olufsen Christiansen, f. 5. Oktbr. 1918 i Skod- borg, Landmand.	
5. Inge Kathrina Christiansen, f. 6. Aug. 1926 i Skodborg.	

H. Chr. G.
III a 1.

Anne Marie Christiansen,

f. 23. Marts 1911 i Skodborg,
g. 14. Oktbr. 1932 med Ejnar Ladegaard, Landmand i Vork
ved Egtved.

Ruth Ladegaard, f. 18. Maj 1936.

Kirsten Ladegaard, f. 28. Marts 1938.

*H. Chr. G.
III b.*

Karen Gundesen,

f. 5. Novbr. 1889 i Vimtrup,

g. 16. Maj 1920 med Alexander Smidt, f. 26. Juni 1888 i Søbækled. Oprindelig Elektroingeniør, blev Landmand for at bevare Fødegaarden i Slægten.

1. Niels Hansen Smidt, f. 20. Febr. 1921 i Søbækled, Montør.
2. Marie Smidt, f. 24. Novbr. 1922 i Søbækled, Husassistent.
3. Johannes Smidt, f. 6. Jan. 1924 i Søbækled, Gymnasiast.
4. Morten Gundesen Smidt, f. 14. Marts 1925 i Søbækled, Gymnasiast.
5. Aage Smidt, f. 28. Novbr. 1928 i Søbækled, Skoleelev.

H. Chr. G.
III d.

Nis Gundersen,

f. 11. Jan. 1894 i Vimtrup, Landmand, Sofiedal ved Skelbækken,

g. 16. Septbr. 1929 med Ingeborg Jurgensen, f. 15. Maj 1904 i Pluskjær.

1. Ingeborg Marie Gundersen, f. 4. Juli 1931 i Sofiedal.
2. Morten Christian Gundersen, f. 20. Febr. 1934 i Sofiedal.
3. Jakob Jurgensen Gundersen, f. 11. Septbr. 1940 i Sofiedal.

H. Chr. G.
III e.

Sigrid Gundersen,

f. 19. April 1903 i Vimtrup,

g. 21. Marts 1931 med Theodor Johansen, f. 7. Aug. 1902 i Sofiedal, Landmand i Gaansager.

Ingen Børn.

H. Chr. G.
IV.

Lave Hansen Gram,

- f. 22. Decbr. 1867 i Over Lert, lærte Maskinfaget, nu Fotograf i Thisted,
g. 23. Septbr. 1898 med Sofie Kirstine Marie Simonsen, f.
24. Aug. 1873 i Hornslet.

	Side
a. Ejner Gram, f. 27. Juli 1899 i Thisted, Gartner.	
b. Ebba Gram, f. 22. April 1901 i Thisted, Fotograf.	
c. Erna Inga Gram	64
d. Aksel Gram	64
e. Kaj Aage Gram	65
f. Harald Gram	65

H. Chr. G.
IV c.

Erna Inga Gram,

f. 29. Jan. 1903 i Thisted,

g. 28. Oktbr. 1928 med Vermund Pedersen, f. 5. April 1901
i Korsør, Bankbogholder i Haderslev.

1. Vibeke Pedersen, f. 1. Febr. 1932 i Haderslev.

H. Chr. G.
IV d.

Aksel Gram,

f. 3. Juli 1904 i Thisted, Urmager og Guldsmed i Sønder
Omme,

g. 26. Decbr. 1936 med Agnes Damgaard, f. 23. Maj 1906 i
Ringkøbing.

1. Kirsten Gram, f. 9. Aug. 1939 i Sønder Omme.

2. Birte Gram, f. 9. Juni 1941 i Sønder Omme.

H. Chr. G.
IV e.

Kaj Aage Gram,

f. 8. Novbr. 1906 i Thisted, Repræsentant i Fjerritslev,
g. 2. April 1928 med Asta Henningsen, f. 6. Maj 1904 i
Ebeltoft.

1. Bjarne Gram, f. 24. Decbr. 1928 i Fjerritslev.
2. Ilse Gram, f. 3. Maj 1934 i Fjerritslev.

H. Chr. G.
IV f.

Harald Gram,

f. 2. Oktbr. 1911 i Thisted, Skovfoged, Herlufsholm,
g. 9. Febr. 1935 med Signe Hansen, f. 1. Febr. 1913 i Ny-
vang.

1. Leif Gram, f. 22. Maj 1936 i Gl. Holsted.
2. Jørgen Gram, f. 8. Maj 1937 i Næstved.

H. Chr. G.
v.

Andrea Jessine Gram,

f. 3. Marts 1871 i Over Lert, d. 1. Jan. 1940 i Holte,
g. 22. Maj 1893 med Laurits Peter Poulsen, f. 4. Marts 1865
i Mygdal, oprindelig Landmand, senere Fotograf i Vejen og
Holte.

	Side
a. Karen Marie Gram Poulsen	67

Skønt legemlig svag var Mor i Besiddelse af en stærk Vilje og en uhyre Energi, og dette i Forbindelse med hendes Dygtighed skabte Respekt om hendes Person. Hendes urokkelige Mening om Ret og Uret og hele demokratiske Indstilling fik hende tidligt til at interessere sig for Politik. Hun gik med Iver op i Kvindevalgretsbevægelsen, var i flere Aar Formand for den stedlige Afdeling og Medlem af Landsforeningens Hovedbestyrelse. Hun var de fattiges, de gamles Ven, og det faldt da helt naturligt, at hun ved socialdemokratiske Stemmer blev valgt ind som den første Kvinde i Vejen Sogneraad, hvor hun bl. a. blev Formand for Skoleudvalget. Da Sygdom senere tvang Mor bort fra offentlig Virksomhed, fandt hun Trøst i sin Have blandt sine Blomster, som hun elskede og forstod at faa til at trives. — Til sin Død følte Mor dybt for alle, der var i Nød, og hendes sidste Ord Natten før hun døde — Nytaarsmorgen 1940 — var: »Jeg tænker saadan paa de stakkels Finer.« Hun blev skaanet for at opleve den 9. April.

Karen Alkjær.

H. Chr. G.
V a.

Karen Marie Gram Poulsen,

f. 28. April 1895 i Vejen,

g. 22. Juli 1921 i Søllerød med Christen Andersen Alkjær,

f. 21. Juni 1891 i Torup, Postkontrollør i København.

1. Hans Gram Alkjær, f. 11. Juni 1923 i København,
Gymnasiast.

Møllebygger og Købmand
Peter Frederik Gram
og
hans Slægt.

Fr. G.

Peter Frederik (kaldet Frits) Gram,

f. 26. Jan. 1835 i Over Lert, d. 18. Jan. 1896 paa Fredericia
Mark, Møllebygger, Gaardejer, Købmand,

g. 16. Novbr. 1860 med Anne Marie Kjær, f. 19. Septbr. 1836
i Over Lert, d. 19. Jan. 1890 paa Fredericia Mark.

	Side
I. Hans Petersen Gram	80
II. Christen Petersen Gram	82
III. Jes Erik Peter Gram	83
IV. Maren Marie Gram	85
V. Peder Frederik Gram, f. 11. Decbr. 1869, d. 14. Maj 1870 i Over Lert.	
VI. Frederik Valdemar Gram	90
VII. Anne Marie Bothilde Gram	91
VIII. Marie Kirstine Gram, f. 26. Aug. 1875, d. 11. Juni 1892.	
IX. Jens Peder Gram	94
X. Karl Christian Gram	95

Anna og Frits Gram.

Familien fra Gramsminde.

Naar jeg betragter min Bedstefars Billede, faar jeg et levende Indtryk af et klogt og vaagent Sind, af Karakter og Agtpaagivenhed, af en Mand med Myndighed og Dygtighed, men ogsaa af Modgang og Spørgen. Billedet er fra hans ældre Dage, og det kan ses, at Livet ikke altid har været let. Bedstemor synes at have været ret et yndigt Menneske, køn og nærværende, mild og dog ikke uden Rejsning.

Peter Frederik Gram hed han, men han blev altid kaldt Frits. Han fødtes paa »Blaagaard« i Over Lert den 26. Januar 1835 som Nr. 3 af en ret stor Børneflokk. Han synes at have været en kvik og munter Fyr og samtidig en god Bror. Han fik naturligvis Lov til at slide i det paa Gaarden. Samtidig var han flink i Skolen. Han havde nemt ved at lære, og det er sandsynligt, at hans Evner laa saadan, at han burde have haft Lejlighed til at studere. Han fulgtes ofte den halve Mils Vej til Neder Lert Skole med Nabogaardens Anna Kjær, der senere skulde blive hans Hustru. Hans yngre Bror Claus fortæller, hvordan han med Tilfredshed saa sin store Bror paa Duksepladsen, men ærgrede sig, naar han engang imellem maatte afstaa den til en mindre dygtig, men slesvig-holstensk opdraget Dreng, som nu og da *skulde* sidde øverst.

Efter Skoletiden kom han i Møllebyggerlære hos sin Far. Han havde gode Evner og blev hurtig saa velegnet, at han fik Lov at komme med Svendene ud til Møllerne, ja, han gik i Lag med Arbejdet paa Vester Vamdrup Mølle, hvor Svendene ikke

brød sig om at komme, fordi Maden var daarlig. Frits led dog ingen Mangel, da han forstod at skaffe sig gode Venner ude i Køkkenet.

Naar han var ude, brugte han Øjne og Øren og var interesseret i alt nyt og ejendommeligt. Claus huskede saaledes grant en Pibe, Frits engang havde med hjem fra Odense, da han havde haft Arbejde paa et Hammerværk i Øksendrup. Den var noget helt for sig selv, praktisk og hygiejnisk. Og Spilledaasen, den uventede Overraskelse en Juleaften, som helt bjergtog den mindre Bror.

Da Broderen Jes skulde til København for at studere, var Frits med, og de overnattede i en af Byerne undervejs. Der imponerede Frits sin Bror, da han erfaren og flot bestilte Aftensmad og spurgte, om de ikke kunde faa noget »Gemyse« til. Iøvrigt foregik Rejser dengang ofte til Fods hele Vejen. Det kunde ske, at han som Møllebyggersvend maatte gaa fra Nyborg til Middelfart paa een Dag.

Da han var 21 Aar gammel, døde hans Far, og i nogle Aar passede han og Broderen Hans Christian Møllebyggeriet. De byggede bl. a. Møllen i Jels. Senere rejste Broderen til Fole, og Frits fik nu Lyst til at staa paa egne Ben.

Han var forlovet med Anna Kjær. For at de kunde gifte sig, overlod hans Mor ham ca. 20 Tdr. Land fra »Blaagaard«. Her byggede han en lille Gaard, som han opkaldte efter sin Far, og som endnu bærer Navnet »Gramsminde«. Pudsigt nok kalder Trap ogsaa Kapellet, som langt senere blev bygget i Over Lert, for »Gramsminde Kapel«. I Stuehuset indrettede han en Butik, for han havde baade Lyst til og Evner for Handel. Han fik Høkerbevilling, og nu kunde de to unge gifte sig. Det skete den 16. November 1860, og de holdt Bryllup med stor Fest og Glæde. Dannebrog vajede fra Plænen, og Musikere fra Haderslev spillede paa Livet løs.

Aaret efter døde hans Mor, og »Blaagaard« blev solgt. De mange yngre Søkende fik som et Hjem paa »Gramsminde«, og hans Hustru tog storartet imod dem, saa de alle bevarede Taknemlighed imod hende gennem Aarene.

Anne og Frits Gram.

Det gik de nygifte godt. Høkerforretningen gik udmærket. Omsetningen indskrænkede sig ikke til Kolonialvarer alene. Han købte og solgte mange andre Ting. Bl. a. købte han det saakaldte Styksmør fra Landboerne, hvis Mejerivæsen endnu var ret gammeldags. En Dag kom en Kone ind og vilde sælge et Stykke Smør paa nogle faa Pund. Frits saa paa Smørret, lugtede vel ogsaa til det og bemærkede, at der var Kohaar i det. »Da haar a da knyvet et godt,

saa de ka' a et forstaa,« svarede hun. Sagen var, at hun brugte at trække en Kniv gennem Smørret for at rense det for Kohaar, og det mente hun, var et ufejlbarligt Middel.

Især havde Jes, Claus og Kirsten Marie Gram deres Tilholdssted paa »Gramsminde«, og Frits blev deres Raadgiver og muligvis ogsaa Formynder for nogle af dem.

Efter nogle lykkelige Aar kom 1864 og den store Omvæltning. Den ny Grænse blev draget nord om »Gramsminde«, og der kom tyske Embedsmænd til Egnen. Det var og blev svært for Frits, helt ud dansk som han var. Han lærte da ogsaa sine Børn at elske Danmark, saa de kunde lade det gaa i Arv til deres Børn igen. Frits blev nu valgt til Kommuneforstander, hvad der ikke blot gav noget Arbejde, men ogsaa Anseelse. Han var den førende Mand i Byen og havde Egnens Tillid.

Den nære Grænse foraarsagede snart et livligt Smugleri. Min Far har givet mig Indtryk af, at Frits' Børn syntes, at det var evige Løjer, naar de kunde snyde de tyske Toldembedsmænd, og deres Far har nok moret sig med dem. Jeg husker saaledes kaade Historier om Brændevinsankre, hentet nord for Grænsen, som bragtes hjem, idet man ved den nære Grænse indbød Gendarmen til at tage med hjem og faa en Dram. Mens Drammen gled ned, ombyttedes det fyldte Anker med et tomt, og Drengene var meget stolte af deres Bedrift.

Mens den jyske Længdebane blev anlagt, — og den kom jo til at gaa tæt forbi Over Lert, — fik Frits Bevilling til at holde Kro.

Engang blev Frits Samtaleemne i vide Kredse. Der var Bryllup i Skolen. Lærer Vejøl giftede sig for anden Gang. Han var en god dansk Mand, og Skoledøren var paa traditionel Vis blevet smykket med Guirlander med indflettede røde og hvide Baand, Frits og Nis Dahl skulde møde som officielle Gratulanter og føre Ordet, og det var de begge gode til. Da de kom til Skolen, gjorde Dahl opmærksom paa, at en eller anden Drillepind havde flettet et sort Baand mellem alle de hvid-røde. Da traadte Frits uden Tøven til, rev det fremmede Baand løs og kastede det paa Jorden. Det skaffede ham megen Sympati, naturligvis. Det foraarsagede selvfølgelig ogsaa megen Besvær. Det blev meldt til de tyske Myndigheder, og han maatte møde i Flensborg, men da det kun drejede sig om et sort Baand, slap han dog godt derfra. Men Skolen staar endnu for nogle af os som et Minde om en god dansk Mands Sind.

Annes Far, Gaardejer Kristen Kjær, havde en Søn til at hjælpe sig med at drive »Kjærgaard«. Denne Søn bestemte sig til at rejse til Amerika, saa Kjær blev ene om Bedriften. Han bad da Frits flytte op paa Gaarden og overtage den. »Gramsminde« blev derfor solgt til en Slægtning, og Frits og Anne fik deres Hjem paa »Kjærgaard«. Han fik travlt. Der blev bygget Teglværk, saa de kunde lave Drænrør og andet. Det var ikke saadan, at Frits havde megen Lyst til Landbrug. —

Anne Gram.

Nogen fremragende Bonde blev han i en Forstand vel aldrig, men Initiativ og Frem-syn havde han.*)

Imidlertid kunde den ny Ejer af »Grams-minde« ikke klare sig, hvorfor Frits maatte overtage den igen med Pengetab. Han lejede Butikken ud til Handelsbetjent Schultz, hvis Søn nu er gift med en af Frits' Børnebørn.

Om Tiden paa »Kjær-gaard« har Claus fortalt Minder, som tegner Billedet af et godt og lykkeligt Hjem. Efterhaanden voksede en Børneflokk op og fyldte

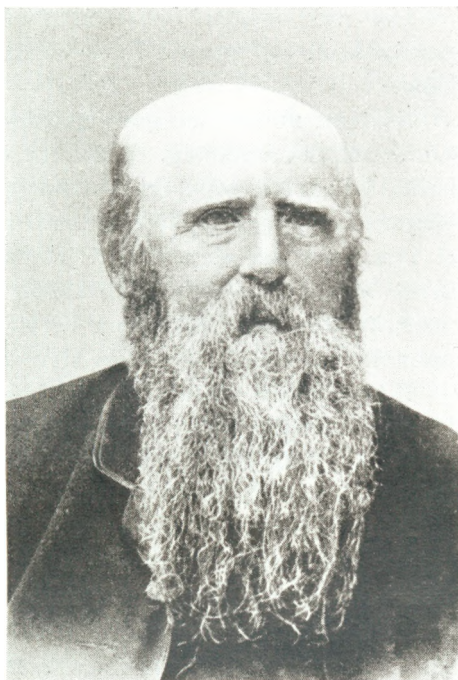
Stuerne. Claus fortæller om Skikken Pinsedag at danse om en nys udsprungen lille Bøg, som man havde hentet ude i Skoven og plantet foran Storstuedøren.

Efter Kjærs Død blev »Kjærgaard« solgt, og Familien flyttede tilbage til »Gramsminde«, hvor den efterhaanden ret store Børneflokk havde gode Tumblepladser. Der var ingen Mølle i Over Lert, og Frits bestemte sig til at bygge en Mølle paa sin Grund. Han fik en anden Møllebygger til Hjælp, og saa blev der bygget en Mølle, som kunde sige Sparto til de andre i Omegnen. Storartet blev den, og indviet med store Festligheder blev den ogsaa; men Claus mente, at den var blevet for dyr,

*) Han havde mange Interesser. Saaledes optog Astronomi ham hele hans Liv.

og i Stedet for at give en god Indtægt, blev den en Byrde paa Budgettet.

Frits var iøvrigt en Foregangsmand. Han var forud for de andre i Byen, ja, maaske forud for sin Tid, synes en af hans Børn. Han fik indrettet et Vandmejeri, noget ganske nyt paa Egnen. Han var ogsaa den første til at anskaffe sig en Standerlampe med Petroleum — til andres Forbavselse og Beundring. Han kunde se, hvor der var Muligheder for noget nyt og godt; men han fik ikke stort økonomisk Udbytte deraf. En

Frits Gram.

Tid lang var Hjemmet nok præget af jævn Velstand, men han forstod ikke at holde paa Pengene. Han kunde ikke godt sige Nej. Mange kom og laante Værktøj og andet hos ham, og ofte glemte man at levere tilbage. Især kunde han slet ikke afslaa det, naar Familie kom og vilde laane Penge eller have ham til at kautionere, og han tabte mange Penge paa den Maade.

Han var Jæger om en Hals. Sammen med andre holdt han Klapjagter paa lejet Jord, og ogsaa Drengene lærte at skyde. De skød til Skive ude paa Marken, og allerede ved 10 Aarsalderen fik de Lov at færdes med Skydevaaben. Jeg husker, hvordan min Far til det sidste var interesseret i Skydningen. En af dem mindes en herlig Nysølvspistol fra sin Drengetid, som han vist fik af Naboen Kryhlmann.

Der var megen Selskabelighed paa »Gramsminde«, og mange kom og spurgte Frits til Raads om mange forskellige Ting.

Børnene modtog en god Opdragelse, men de fik nok Lov at tumle ret frit omkring. Min Far, Gyldenlak, som han blev kaldt, kunde fortælle om spændende Ture rundt med Møllevingerne og om, hvordan det føltes at ryge ud af Kronen paa et Træ, naar det blev fældet! De lærte at elske deres Land af deres Far, en Kærlighed, de aldrig glemte.

Frits var med iblandt en Flok Sønderjyder, som var inviteret til København, hvor de blev vel modtaget.

Ikke mindst mindes hans ældre Børn hans muntre Sind. De red til Skole; men var der megen Sne, kom Slæden frem, og det var ikke Frits, der morede sig mindst, om Slæden væltede og spyede hele sit Indhold ud ved Vejkanten.

Af de ti Børn blev de ni født i Over Lert, men efterhaanden maatte Drengene forlade deres Hjem, da de ikke vilde være tyske Soldater. Deres Besøg maatte ske i det skjulte, og det kunde ske, at de maatte hastigt afsted. Tilsidst bestemte Frits sig til at sælge »Gramsminde« og flytte til Fredericia. Det var svært at være skilt fra Drengene. Der var store økonomiske Byrder, især efter en Kaution, der kom til at koste lovlig meget. Han var ikke mere Kommuneforstander, da han ikke vilde aflægge den krævede Ed til Tyskerne, og Enden blev saa, at han købte den lille »Kalhaugegaard« paa Fredericia Nørremark omkring ved 1880, som han drev i en Aarrække. Den gav ikke store Indtægter, og stadig kunde han ikke helt holde sig fra at kautionere. Han maatte sælge nogle Kreaturer fra, og tilsidst afhændede han Gaarden.

Der var ogsaa Sygdom i Hjemmet. Stine var alvorligt syg og skulde passes baade Dag og Nat, hvad der ikke mindst sled meget haardt paa Anna. Han prøvede at skaffe sig Indtægt ved Handel, og da Gaarden var solgt, beholdt han en Hjørnegrund, hvor hans Børn hjalp ham til at faa bygget et Hus, som endnu hedder »Annesminde«. Her fik han en lille Købmandshandel.

I 1890 ramte et tungt Slag ham. Annas Kræfter var opbrugt, og hun døde den 19. Januar 1890 af Vattersot. Da blev han en ene Mand, mærket af sit Tab. En af Sønerne flyttede ind paa »Annesminde« sammen med sin unge Hustru. Nogen Tid derefter tog Frits ind til Fredericia, hvor han boede i Købmagergade i en lille Lejlighed i en Baggaard sammen med den yngste Søn Carl, som var i Gartnerlære. Han dyrkede lidt Urtesager, handlede lidt og klarede sig.

Til Jul 1895 fik han kærkomment Besøg. To af Børnene, Valdemar og Marie kom hjem fra Amerika, den første kun paa Visit, den anden for at blive. Han var rask og munter og kunde rejse til Ejby for at beskue det tredje Barnebarn, den tredje Dreng, der var troppet op som Førstefødt hos tre af Sønerne. Straks derefter var han til Skovauktion i Fuglsang. Her blev han forkølet, det blev til Lungebetændelse, og den 18. Januar 1896, kort før sin 61 Aars Fødselsdag, døde han. Han blev begravet paa Trinitatis Kirkegaard midt inde i den gamle Fæstning.

Et virksomt Liv var endt. En Mand med gode Gaver, som baade havde en kvik Hjerne, der bragte ham frem blandt de ansete, men ogsaa et godt Hjerte, som gerne vilde hjælpe andre, selv om det skulde gaa ud over ham selv. Han var en ikke særlig høj, men ret kraftig Mand, med Lune og Gaa-paa-Lyst, men efterhaanden en prøvet Mand. Vi mindes i Slægten to gode Ægtefæller med Tak!

Axel Gram.

Fr. G.

1.

Hans Pedersen Gram,

f. 6. Jan. 1862 i Over Lert, Købmand i København,
g. 12. Novbr. 1893 med Anne Kristiansen, f. 24. Novbr. 1867
i Blegind.

	Side
a. Einar Frederik Gram	81
b. Anne Edith Gram	81

Hans Gram paa Frederiksberg er den ældste nulevende i Slægten, hvorfor han kan danne en Undtagelse og faa en kort Omtale, medens Reglen i denne Bog ellers er, at de levende lades uomtalt. Hans Brodersøn, Axel Gram, Silkeborg, skriver da om ham:

Hans Gram har i mere end 50 Aar haft Kolonialforretning i den samme Butik, hvor han begyndte, og hvortil han førte sin Kone efter Brylluppet umiddelbart efter at han havde lukket op. Han er lille af Vækst, men rolig og fast, ret et Ordsmenneske. Hans Forretning bliver drevet efter gode gamle Forretningsprincipper. Han og hans Hustru har taget fat og har bestilt noget og vundet Menneskers Sympati og Tillid. Et Tegn derpaa er det, at han endnu efter sin 80-Aarsdag stadig er Formand for en Forening, der ejer en Række store Huse med mange Lejligheder. I politisk Henseende var han i lang Tid nærmest radikal.

Axel Gram.

Fr. G.

1 a.

Einar Frederik Gram,

f. 23. Oktbr. 1894 i København, Overmaskinmester v. Kgs.
Bryghus, København,

g. 9. April 1922 med Rigmor Gronemann, f. 25. Oktbr. 1897
i København.

1. Jytte Gram, f. 6. Septbr. 1924 i København.
2. Birte Gram, f. 16. Novbr. 1926 i København.

Fr. G.

1 b.

Anne Edith Gram,

f. 4. Aug. 1898 i København,

g. 18. Juni 1922 med Kristian Schultz, f. 4. Jan. 1894 i Som-
mersted, Fuldmægtig i København.

1. Hans Christian Gram Schultz, f. 23. Marts 1931 i Kø-
benhavn.

Fr. G.

II.

Christen Pedersen Gram,

f. 19. Septbr. 1863 i Over Lert, d. 15. April 1920 i Fredericia, Møllebygger, Købmand,

g. 3. Novbr. 1894 med Mette Marie Rasmussen, f. 19. Jan. 1872 i Aust.

- a. Hans Peder Gram, f. 5. Novbr. 1895 i Fredericia. Grosserer.
- b. Anne Marie Gram, f. 7. Novbr. 1897 i Fredericia, Fotograf.
- c. Maren Kirstine Gram, f. 27. Juli 1901 i Fredericia. Medhjælper.
- d. Peter Frederik Gram, f. 11. August 1904 i Fredericia, Anlægsgartner.

Christen Gram holdt vi meget af. Han var en stille og fin Natur, beskeden og tjenstvillig. Det var godt at være Gæst hos ham, thi der var intet for godt til os. Han lærte Møllebyggeriet og flyttede ind paa »Annesminde« sammen med sin Hustru efter deres Bryllup. Christen var en rettænkende Natur. Han havde Forstaaelse for Smaaafolk og holdt af at give for at gøre andre glade.

Axel Gram.

Fr. G.

III.

Jes Erik Peter Gram,

f. 15. Aug. 1865 i Over Lert, d. 4. Febr. 1908 i Fredericia,
Købmand,

g. 26. Aug. 1894 med Kirstine Helene Andersen, f. 3. Novbr.
1872 i Faarup, d. 18. Febr. 1940 i Silkeborg.

	Side
a. Axel Georg Gram, f. 27. Decbr. 1895 i Ejby. Præst i Silkeborg	84
b. Ellen Gram, f. 1897 i Ejby, død spæd	84
c. Niels Gunner Gram, Bogholder i Kairo, f. 17. Maj 1899 i Fredericia, d. 16. Decbr. 1922 i Fredericia	84
d. Ellen Bengta Gram, f. 26. Maj 1901, d. 10. Jan. 1923 i Fredericia	84
e. Frits Vilhelm Maks Gram, f. 1. Juli 1903 i Fredericia, d. 18. Juli 1936 paa Vejlefjord Sanatorium, Redaktør af Fredericia Avis	84

Jes Erik Gram var allerede som Dreng munter og kvik. Gyldenlak kaldtes han paa Grund af den hvide, fyldige Haar-
top, og lystige Løjer var han i Spidsen for. Han var den fødte
Forretningsmand, afholdt af sine Kunder. Han maatte starte
med tomme Hænder, og to Gange maatte han begynde forfra,
fordi der stødte Uheld til. Tredje Gang — som Agent i Frede-
ricia — gik det godt, — efter nogle trange Aar, — og da han
døde, kun godt 40 Aar gammel, kunde det ses, at han kunde
være naaet vidt. Han vilde da netop have begyndt som Kolo-
nialgrosserer i Fredericia. Han var konservativ med stærk
national Islet og smittede sine Børn dermed, og han lærte dem,
at det var noget værdifuldt at være dansk.

Axel Gram.

Fr. G.

III.

a. *Axel Georg Gram* var først Sekretær i Holbæk indenfor K. F. U. M. og er nu Præst i Silkeborg fra 1922, men skal i øvrigt ikke omtales, da han heldigvis hører med blandt de nulevende.

Derimod kan der være al Anledning til at nævne hans 4 Søskende, der alle er døde i de unge Aar, uden at nogen af dem stiftede Familie.

b. *Ellen Gram*, f. 1897, døde spæd.

c. *Niels Gunnar Gram* var Bankassistent. Han tog Handseksamen med Udmærkelse og blev senere Revisor i Transatlantisk Co. Derefter fik han Stillingen som Bogholder i Firmaets Cairo-Afdeling, hvor han døde.

d. *Ellen Bengta Gram* var en frisk ung Pige og døde kun 22 Aar gammel.

e. *Vilhelm Gram* var Journalist, stærkt politisk interesseret og Ven med Christmas Møller, der regnede med, at Vilhelm skulde være Rigsdagsmand. C. M. ventede meget af ham i det politiske Liv. Kun et Par og tredivte blev han Redaktør af *Fredericia Avis*, sled i det i trekvart Aar, fik Avisen gjort til Byens mest omtalte og aktuelle Blad og bukkede saa under for en Overanstrengelse. Iøvrigt usædvanlig vittig og initiativrig.

(Meddelt ved *Axel Gram*.)

Maren Marie Gram,

f. 11. Septbr. 1867 i Over Lert, d. 28. Maj 1941 i Fredericia,
g. 23. Juni 1892 med Jens Peter Christensen, f. 12. Maj 1854
i Ejstrupholm, d. 22. Jan. 1931 i Fredericia, Skovarbejder.

	Side
a. Anne Johanne Kirstine Christensen	86
b. Christian Christensen	86
c. Klara Christensen	87
d. Petra Frederikke Christensen, f. 19. Novbr. 1897 i Fredericia, Husassistent.	
e. Elna Marie Christensen	87
f. Valdemar Christensen	88
g. Harald Søren Christensen, f. 14. Oktbr. 1902 i Frede- ricia, Patient paa Bregning.	
h. Marta Dagny Christensen	88
i. Otto Johannes Christensen	89

Maren Gram havde mange af Grammernes gode Egenska-
ber. Hun havde Sans for Poesi og var et uegennyttigt Men-
neske. Hun giftede sig med en Skovarbejder. De boede flere
Steder paa Fredericia Mark, til sidst i et lille Hus nær Fugl-
sang Skov. De var fattige; men vi var meget glade for at be-
søge dem. Hun opdrog en stor Flok Børn og bevarede et lyst
Sind trods megen Modgang. *Axel Gram.*

Fr. G.
IV a.

Anne Johanne Kirstine Christensen,

f. 30. Maj 1893 i Fredericia,

g. 3. Novbr. 1912 med Ernst Hammeken, Tacoma, U. S. A

1. Frederik Hammeken, f. 24. Oktbr. 1913.
2. Estrid Hammeken, f. 11. Jan. 1915.
3. Walter Hammeken, f. 25. Decbr. 1915.
4. Violette Hammeken, f. 11. Febr. 1917.
5. Myrtle Hammeken, f. 18. Decbr. 1920.
6. Rose Maren Hammeken, f. 27. Decbr. 1922.
7. Karl Raymond Hammeken.
8. Betty Jane Hammeken.
9. James David Hammeken.

Fr. G.
IV b.

Christian Christensen,

f. 9. Juli 1894 i Fredericia, Tømrer i Tacoma, U. S. A.,

g. med Ethel Christensen.

1. Edna Marie Christensen.

Fr. G.

IV c.

Klara Christensen,

f. 28. Oktbr. 1896 i Fredericia,

g. 28. Oktbr. 1922 med Sigurd Christensen, f. 14. Aug. 1897,
Fodermester, Kogsbølle pr. Nyborg.

1. Grethe Viola Christensen, f. 15. Febr. 1922.
2. Anna Marie Christensen, f. 12. Juni 1923.
3. Svend Aage Christensen, f. 13. Juni 1929.
4. Poul Johannes Christensen, f. 27. Decbr. 1931.
5. Mogens Peter Christensen, f. 11. Decbr. 1938.
6. Jens Peter Christensen, f. 2. Januar 1940.

Fr. G.

IV e.

Elna Marie Christensen,

f. 1. Oktbr. 1899 i Fredericia, nu i U. S. A.,

g. med Hakon Sørensen, død 1941.

Fr. G.
IV f.

Valdemar Christensen,

f. 16. April 1901 i Fredericia, Banearbejder i Fredericia,
g. 4. Novbr. 1923 med Ingeborg Christensen, f. 6. Oktbr.
1903 i Ødis.

1. Erna Christensen, f. 21. Juli 1924 i Fredericia.
2. Ernst Christensen, f. 14. Aug. 1925 i Fredericia.

Fr. G.
IV h.

Martha Dagny Christensen,

f. 16. Oktbr. 1905 i Fredericia,
g. 24. Januar 1931 med Christian Erichsen, f. 9. Oktbr. 1902,
Kommunearbejder.

1. Carl Erik Erichsen, f. 21. April 1932 i Fredericia.

Fr. G.
IVi.

Otto Johannes Christensen,

f. 16. Oktbr. 1909 i Fredericia, Chauffør i Fredericia,
g. 21. Juli 1931 med Mary Pedersen, f. 18. April 1908.

1. Sven Otto Christensen, f. 2. August 1932.
2. Marna Christensen, f. 1. November 1934.
3. Lis Christensen, f. 28. Februar 1937.

Fr. G.
VI.

Frederik Valdemar Gram,

f. 15. Febr. 1871 i Over Lert, d. 29. Novbr. 1936 i Florida,
Amerika, Murermester og Arkitekt i U. S. A.,

g. 1897 med Kirsten Brun, f. 16. Marts 1872 i Fredericia.
Bopæl i Florida.

	Side
a. Birthe Gram, f. 16. Decbr. 1900, Assistent paa Sag- førerkontor.	
b. Anna Margaret Gram	90

Valdemar Gram rejste til Amerika, hvor han et Par Gange arbejdede sig frem til gode Kaar som Murermester. Først var han i Devils Lake i N. Dakota. Senere, da hans Forretning deroppe havde været ude for Modvind, tog han fat i Tampa i Florida og kom igen godt efter det. Han efterlod to Døtre.

Axel Gram.

Fr. G.
VI b.

Anna Margaret Gram,

f. 29. Novbr. 1903,

g. 16. April 1933 med James Miller Cause, Sagfører i U. S. A.

1. Joanne Cause.

Fr. G.
vii.

Anna Marie Bothilde Gram,

f. 13. Maj 1873 i Over Lert,
g. 13. Maj 1898 med Thomas Pedersen, f. 2. Jan. 1870 i
Fredericia, Landmand.

	Side
a. Andrea Korintha Pedersen	92
b. Anne Marie Pedersen	92
c. Peder Frederik Pedersen	93
d. Elna Kristine Pedersen	93

Fr. G.
VII a.

Andrea Korintha Pedersen,

f. 8. Febr. 1899 i Fredericia,
g. 20. Maj 1928 med Hans Jensen, f. 27. Febr. 1899, d. 1. Ok-
tober 1934, Gaardejer i Taarup ved Taulov.

1. Ellen Lange Jensen, f. 25. Maj 1929.

Fr. G.
VII b.

Anne Marie Pedersen,

f. 5. Marts 1900 i Fredericia,
g. 29. Oktbr. 1927 med Engelhardt Meyer, f. 6. Maj 1890,
Montør i Kolding.

1. Søren Engelhardt Meyer, f. 20. August 1928.
2. Niels Gram Meyer, f. 6. December 1929.
3. Karla Kirsten Marie Meyer, f. 25. Marts 1938.

Fr. G.
VII c.

Peder Frederik Pedersen,

f. 16. Maj 1901 i Fredericia, Gaardejer i Højrup, Lejrskov,
g. 14. Juli 1929 med Bolette Pedersen, f. Ladegaard, Enke,
f. 7. Febr. 1898 i Viuf.

1. Frits Gram Pedersen, f. 5. Septbr. 1930.
2. Thomas Gram Pedersen, f. 14. August 1932.
3. Jørgen Gram Pedersen, f. 30. Novbr. 1934.

Fr. G.
VII d.

Elna Kristine Pedersen,

f. 12. Marts 1907 i Fredericia,
g. 2. April 1931 med Niels Kyed, f. 4. Septbr. 1907 i Kong-
sted, Chauffør i Fredericia.

1. Vermuth Sandager Kyed, f. 22. April 1934.
2. Jytte Sandager Kyed, f. 25. Novbr. 1938.

Fr. G.
IX.

Jens Peter Gram,

f. 19. April 1878 i Over Lert, Tømremester ved Middelfart
Sindssygehospital,

g. 19. Decbr. 1904 med Henriette Margrethe Meyer, f. 19. Ok-
tober 1875 i Gørding.

	Side
a. Joachim Heinrich Meyer Gram	94
b. Lilli Anne Marie Margrethe Gram, f. 20. April 1909 i Middelfart, Fotografmedhjælper.	

g. 9. Aug. 1927 med Ellen Valborg Hansen, f. 18. Maj 1891
i Middelfart.

Fr. G.
IX a.

Joachim Heinrich Meyer Gram,

f. 14. Maj 1904 i Vejlbj ved Middelfart, Kommunelærer i
Middelfart,

g. 21. Juli 1934 med Anne Carlotte Margarethe Lutzenkir-
chen, f. 18. Juli 1908 i Wetter an der Ruhr, Tyskland.

1. Karin Anna Margrethe Gram, f. 9. August 1935.

Fr. G.
X.

Karl Christian Gram,

f. 12. April 1881 paa Kalhaugegaard, Fredericia, Graver i Fredericia,

g. 5. Aug. 1902 med Bodil Marie Jensine Christensen,
f. 21. Aug. 1879 i Vejle, d. 2. Marts 1938.

	Side
a. Anne Kirstine Gram	96
b. Peder Frederik Gram	96
c. Edith Emilie Gram	97
d. Villy Marinus Gram	97
e. Victor Bernhard Gram	98
f. Astrid Viola Gram	98
g. Mary Karla Gram, f. 10. Jan. 1916 i Højby Sj.	

Fr. G.

X a.

Anne Kirstine Gram,

f. 9. Septbr. 1902 i Vejle, bor i Fredericia,
g. 21. Juli 1923 med Jens Larsen, f. 21. Marts 1901,
d. 21. Juni 1939, Landmand fra Bræstrup.

1. Ove Larsen, f. 17. Juni 1924.
2. Ruth Larsen, f. 3. Februar 1929.

Fr. G.

X b.

Peder Frederik Gram,

f. 2. Jan. 1904 i Aarslev ved Randers, Gravermedhjælper i
Fredericia,
g. 12. Maj 1928 med Edith Viola Hansen, f. 26. Novbr. 1907
i Fredericia.

1. Benny Gram, f. 8. August 1934.
2. Eva Gram, f. 19. Maj 1939.

Fr. G.

X c.

Edith Emilie Gram,

f. 8. Marts 1906 i Vejle,

g. 8. Juli 1930 med Ejner Petersen, f. 15. Aug. 1906 i Middelfart, Maskinarbejder i Middelfart.

Fr. G.

X d.

Villy Marinus Gram,

f. 19. Febr. 1908 i Vejle, Kirkegaardsgartner i Fredericia.

g. 9. Oktbr. 1931 med Valborg Jensen, f. 16. April 1912 i Fredericia.

Fr. G.

Xe.

Victor Bernhard Gram,

f. 30. Jan. 1910 i Højby Sj., Landssekretær i Dansk sociald.
Ungdom. Bopæl: København,

g. 29. Novbr. 1929 med Ella Nielsen, f. 30. Maj 1908 i Fredericia.

1. Vagn Aage Gram, f. 8. April 1930.

Fr. G.

Xf.

Astrid Viola Gram,

f. 25. Febr. 1913 i Højby Sj.,

g. 9. Maj 1936 med Hans Sørensen Degn, Slagtermester i
Fredericia, f. 30. Juli 1910 i Fredericia.

1. Preben Degn, f. 28. Januar 1939.

Trine Gram
og
hendes Børn.

Tr. G.

Trine Gram,

f. 1. Decbr. 1838 i Over Lert, d. 11. Maj 1885 i Vejen,
g. med Peter Jørgensen, f. 2. Maj 1834 i Skodborg; Gaard-
ejer, Store Andst.

	Side
I. Dortehea Jørgensen	104
II. Hans Jørgensen, f. 8. Juni 1864 i Ørsted, Oksenvad Sogn, død.	
III. Jens Jørgensen, f. 7. Juni 1866 i Ørsted, Oksenvad Sogn, død.	
IV. Jes Jørgensen	105
V. Marius Jørgensen, f. 18. April 1871 i St. Andst, Maler- mester, død.	
VI. Anne Marie Jørgensen	107

Trine Jørgensen, f. Gram.

Den mellemste af Flokken fra Møllebyggerhjemmet paa Blaa-gaard var en stilfærdig Datter ved Navn Trine. Af hendes Børn er den sidste nulevende Sønnen Jes Jørgensen, som paa sine gamle Dage bor i Struer. Det er imidlertid ikke lykkedes at faa ham til at fortælle om Hjemmet og Slægten, hvorfor Omtalen maa blive ret kort, da ingen anden har indgaaende Kendskab til Forhold og Begivenheder i hendes Tilværelse.

Et Par og tyve Aar gammel blev Trine gift med den 4 Aar ældre Peter Jørgensen, som var født i Skodborg. De fik en Landejendom paa Ørsted Mark, og her fra blev Peter Jørgensen 30 Aar gammel indkaldt og deltog i Krigen 1864. Trine maatte saaledes lede Bedriften alene under Krigen. Hendes ældste Datter var da to Aar, og i Juni 64 kom den ældste Søn, mens Manden var i Krig, hvorfor det nok ikke har været saa let, selv om hun i hvert Tilfælde en Tid havde sin yngre Broder Jes til Hjælp.

Med Fredsslutningen vendte Peter Jørgensen hjem igen, men Feltlivet og det barske Vejr under Krigen har nok ikke haft nogen gavnlig Indflydelse hverken paa hans Helbred eller øvrige Forhold. De blev endnu et Par Aar i Ørsted, men flyttede saa til St. Andst, hvor de ogsaa havde en mindre Landejendom. Her er de sidste af Børnene født. Om Peter Jørgensen døde i Andst eller senere paa Vejen Knude, hvor Familien nok ogsaa boede en Tid, er mig ikke bekendt.

Som Enke havde Trine det meget smaat, og Børnene maatte

tidligt ud til fremmede. Hun kom til at bo i Vejen, og her havde hun i hvert Tilfælde gennem den ældste Datter nogen Forbindelse med Fru Maren Lauridsen paa Grønvang. I Byskolen blev Trine betroet Opgaven som Lærerinde i en Poge-skole. Hun maa altsaa have haft gode Skolekunderskaber fra Barneaarene i Over Lert og desuden Evner til at meddele dem til Smaa-børn. Maaske styrede hun tillige Huset for en noget invalid Lærer Boye, som var ved Byskolen, men det vides

Trine Jørgensen.

ikke med Sikkerhed. I hvert Tilfælde huskes det, at denne Lærer Boye var indbudt sammen med FASTER Trine en varm Sommerdag paa Besøg i Dyr lægegaarden. Boye var Riddersmand, og han imponerede Drengene med sin høflige Optræden ved at tilbyde at læse nogle Digte ude i Haven, hvis Damerne, min Mor og FASTER Trine, havde Lyst at høre.

FASTER Trine døde og blev begravet i Vejen, men hendes Grav er slettet ud som utallige andre baade før og siden.

M. K. Gram.

Tr. G.

1.

Dorthea Jørgensen,

f. 28. Juni 1862 i Ørsted, Oksenvad Sogn, død i Amerika.

g. med Rasmus Hansen (Ravn), Præst i Amerika, derefter
i kort Tid, til sin Død, Præst her i Landet.

Pastor Ravn var præget af den Længsel efter Hjemlandet, som mange Udvandrere lider af. Genforeningen drog ham hjem, men maaske har Virkeligheden ikke helt svaret til hans Længsler. Dorthea var stærkere knyttet til Amerika gennem Børnene, hvorfor hun rejste tilbage over Atlanterhavet, da Manden var død.

Har Børn i Amerika.

Tr. G.
IV.

Jes Jørgensen,

f. 27. Aug. 1868 i Store Andst, Landmand i Struer,
g. 6. Febr. 1903 med Frederikke Godskesen, f. 14. Juli 1866
i Møborg ved Lemvig.

	Side
a. Katrine Gram Jørgensen, f. 18. Januar 1906.	
b. Jens Gram Jørgensen	106
c. Marie Gram Jørgensen	106

Tr. G.
IV b.

Jens Gram Jørgensen,

f. 11. Decbr. 1908.

Gift, — bor i Farum.

Tr. G.
IV c.

Marie Gram Jørgensen,

f. 9. Oktbr. 1911.

Gift, — bor paa Langeland.

Tr. G.
VI.

Anne Marie Jørgensen,

f. 6. Jan. 1874 i Store Andst,

g. m. Hans Nielsen, Mejerist i Amerika.

Har Børn i Amerika.

Dyrlæge
Jes Julius Gram
og
hans Familie.

J. J. G.

Jes Julius Gram,

f. 29. Aug. 1841 i Over Lert, d. 10. April 1917 i Københoved,
Dyrlæge og Gaardejer,

I. g. 28. April 1872 med Maren Kryhlmann, f. 3. April 1846
i Tyrstrup, d. 26. Febr. 1890 i Københoved.

	Side
I. Kirsten Marie Gram	120
II. Hans Gram	122
III. Mads Kryhlman Gram	123
IV. Aage Gudmund Gram	124
V. Anne Marie Gram	123

II. g. 28. April 1891 med Dorte Jepsdatter Dall, f. 10. Juni
1844, d. 17. April 1940 i Københoved.

Dyrlægehjemmet i Københoved.

Jes Julius Grams Livsbane blev bestemt, da han var 16 Aar. Paa dette Tidspunkt fik han en heftig Lungehindebetændelse, der medførte en Vædskesamling i Lungesækken, og da Lægerne paa den Tid endnu ikke kendte til at skaffe Vædsken Afløb ved Punktering, var han sikkert opgivet. Hans Morbroder, Claus Dall fra Københoved, var saaledes paa Besøg en Dag og sagde til Jes's Mor: Ja, vor Hans er ogsaa meget syg af noget lignende som Jes, men nu tror jeg dog, at han kommer sig. Den syge Dreng forstod nok Meningene, men det kom til at gaa helt anderledes. Hos Jes skaffede Vædsken sig Afløb indad gennem Lungen, og han kom sig, hvorimod den jævnaldrende Fætter døde, og det blev Jes, der senere maatte træde i hans Sted ved at overtage Dall-Slægtsens Gaard i Københoved.

Efter Sygdommen var Drengen afkræftet og svag, hvorfor Forældrene mente, han helst maatte blive Lærer. Med det lette Nemme var han ogsaa i Stand til at virke som Hjælpe lærer dels i Over Lert og dels i Grønnebæk, men Lysten manglede, og da han senere blev sendt til Optagelsesprøve paa Jelling Seminarium, dumpede han.

Forældrene stillede sig imidlertid forstaaende, hvorfor Jes nu kom paa Rødding Højskole med L. Schrøder som Forstander. Her kom der Liv i Gutten, han fik Ørene lukket op for danske Værdier i det Aar eller halvandet, han var paa Skolen. Dyrlæge Rasmus Fenger var Lærer i Naturfagene, og gennem ham fik den unge Mand Lyst til at blive Dyrlæge. Nu gik

Turen til Landbohøjskolen i København. Optagelsesprøven klarede han i tre Maaneder, og efter 2½ Aars Forløb tog han Dyrlegeeksamen med Udmærkelse.

Efter Eksamen tilbød Prof. Prosch ham en Stilling som Assistent, og L. Schrøder ventede sikkert, at han vilde fortsætte ad den videnskabelige Vej. Storbyen bandt ham imidlertid ikke. Efter at have været Lærer paa Lyngby Landboskole et Par Aar under Kapt. la Cour, sendte hans tilkommende Svigerfader

Bud om at komme for at hjælpe ham i nogle Vanskeligheder med en Forpagter, og han tog hjem.

En af de Ting, Jes Gram huskede fra sin Sygdom i 16 Aars Alderen, var et Par brune Øjne, der en Dag saa medlidende paa ham ved Siden af hans Søsters de blaa. Det var Maren Kryhlmann, han saa for første Gang som Skolepige. Sammen med Forældrene og to Søstre var hun nylig flyttet til Gaarden Soltrup ved Over Lert. Senere blev han hendes ungdommelige Lærer i Skolen og Legekammerat i Hjemmet paa Blaagaard. Med Aarene sluttede de en Pagt for Livet, men Partiet var ikke efter Mads Kryhlmans Hoved, han havde nok større Planer med Maren. Hendes Moder, Kirsten Marie, holdt imidlertid med de unge; hun maatte i det hele ofte jævne ud, naar Mads Kryhlmann bruste op. Han gav egentlig aldrig sit Minde

Maren og Jes Julius Gram.

til Forbindelsen, men da Maren fra en Plads skrev til Forældrene, at nu rejste hun til København for at veksle Ringe med Jes, sendte Faderen hende et Beløb i Rigsdaler med den Besked, at dem kunde hun have til en Ring. Børn af Roman-tiken var de begge, hvorfor der inde i den ene af Ringene blev graveret: Ikke for Alverden, og i den anden: kan købes Kærlig-hed, og Ringene blev vekslet i Søndermarken.

Saa snart Svigerfaderens Vanskeligheder var overvundet, kunde han atter selv, men nu var han villig til at hjælpe de unge i Gang. Dyr lægestedet Ellelund i Hjerding blev købt, og den 28. April 1872 stod Brylluppet paa Soltrup.

Vejene var sandede ved den Tid, hvorfor den unge Dyr-læge færdedes til Hest i sin Praksis. Senere fik han en Gig, og med den og Palm eller Frits som Forspand blev han kendt og i Almindelighed ogsaa afholdt i en vid Omegn.

I 1877 ønskede Klaus Dalls Enke, Karen Dall i Køben-hoved, at afstaa Gaarden til en af Familien, hvorfor Jens Peter Gram købte den. Efter et Aars Forløb magtede han dog ikke at fortsætte, hvorfor han byttede med Dyr lægen, der flyttede til Københoved med Kone og tre Børn i det tidlige Foraar 1878. Her blev de to yngste af Børnene født. Der var Kærlighed og god Forstaaelse til Huse mellem Forældrene indbyrdes og mellem Forældre og Børn. Men ellers var Kaarene ikke rigelige.

De nedadgaende Tider i Firserne gav smaa Indtægter af Landbruget, og Dyr lægen var saadan sindet, at det med at skrive Regninger følte som det mest ubehagelige ved Gernin-gen.

Børnene fik ikke lært at føle sig bedre end Medhjælperne, men derimod at tage fat ved al Slags Arbejde. I kan sagtens, kunde Moster Karen paa Aftægten undertiden opmuntre dem, ti I faar Lov at prøve alle Slags baade ude og inde.

Men blev der arbejdet, blev der ogsaa læst højt og sunget med Børnene om Aftenen. Mor havde et stegt Æble, og Far kunde lave Hyldebøsser og fortælle saa levende om Begiven-heder fra hans egen Drengetid.

Senere citerede Far undertiden en Linje for de store Børn, naar deres Fremtid laa ham paa Sinde: »Hjælp dem frem for alt at være gode Mennesker.«

Maren var en god Moder, men ogsaa praktisk og foretagssom. Jes var Dyr læge og Landmand og sikkert en dygtig Dyr læge efter den Tids Forhold. Hans Interesser spændte imidlertid langt videre. Da § 5 ikke blev opfyldt, og Nationalitetskampen maatte indstilles paa det lange Løb, blev hans Løsen: Dørene op mod Nord, og den mest levende Forbindelse med det danske Folk.

Under hans Ture som Dyr læge skyndede han paa for at faa Ungdommen til at tage Lærepladser i Danmark og ikke mindre for at faa dem paa danske Efterskoler, Højskoler og Fagskoler. Da Køllerpolitiken satte ind med Udvisninger af danske Undersaatter og Bosættelse af tyske Nybyggere, sagde han til Ungdommen: »Nu er det lige meget, hvad I tager jer for, om det saa er at køre Gødning, saa har det national Betydning, bare I gør det dygtigt og godt, saa at I kan konkurrere med Tyskerne og derved holde dem ude af vor Landsdel.«

I fuld Forstaaelse med begge sine Ægtefæller, først med Maren Kryhlman og efter hendes Død med Dorte Dall, var han og Hjemmet med i et dansk Arbejde for Børnene og Ungdommen. Der blev i Firserne holdt Aftenmøder med Oplæsning for baade gamle og unge i Gaardens Storstue. For at holde Ungdommen borte fra Markedsdansen var de paa samme Tid med til at ordne Omgangsgilder i forskellige Gaarde. Hos os blev der danset i den store Stue, mens Far og Mor glædede sig ved at se til, og Værtinden gav Kaffe til medbragt Brød. Gulvet i vor Storstue var skrøbeligt og gyngede under Dansen, hvorfor man mente, der ikke havde været det rette Humør, hvis Ungdommen ikke dansede, saa Kakkelovnen væltede.

Senere blev Børnene fra flere Hjem under Dortes Ledelse samlet i Stuen til Husflid, Gymnastik, Danmarkshistorie, Læsning og Skrivning. De sidste Fag i al Stiltfærdighed, da det var forbudt af de tyske Myndigheder. Dette Ungdomsarbejde fort-

Jes Julius Gram.

satte Dyrlegen senere i Skrave Forsamlingshus, da dette blev bygget i 1892.

At Jes Gram var Borneven, kom der netop nu et Vidnesbyrd om, idet en tidligere »lille Karen« skriver:

»Hvor holdt jeg selv meget af din Far, Bedstefarbror Jes. Jeg var lykkelig som Barn, naar Bedstefar tog mig ved Haanden, og vi vandrede af Sted over til Farbror Jes. Farbror Jes var saa god til at fortælle. Han fortalte mig om sin Barndom, og det var noget af det, jeg helst

vilde høre, ikke mindst naar jeg saa ogsaa fik noget at høre om Bedstefar.

Jeg husker tydeligt, da Bedstefar skulde begraves, og Kisten blev baaret ud der hjemme. Da kom din Far og tog mig lille Pige ved Haanden, og vi gik saadan ned til Kirken. Det gjorde saa forfærdelig godt, syntes jeg, at Bedstefarbror Jes tog min Haand. Saa var jeg ikke saa ene. Jeg havde endnu en Slags Bedstefar, paa hvis Knæ jeg kunde sidde og høre Historier.

Voksne Mennesker tænker sjældent paa, hvad smaa Hændelser kan betyde for et Barn, men jeg glemmer aldrig den Følelse af Tryghed, jeg havde, da jeg gik der ved Siden af din Far. Der blev saa underlig tomt, da han ogsaa døde.«

At han ogsaa var Ungdommens Ven, fik han mange Beviser paa endnu i levende Live.

Dorte Gram.

Ja, hvor skal man begynde, og hvor skal man slutte. Dyr-lægen var med blandt de drivende Kræfter, da Skrave Mejeri blev oprettet i 1886, og han var dets Formand de første Aar. Han var Næstformand i Landboforeningen og holdt en hel Del landøkonomiske Foredrag forskellige Steder i Nordslesvig. Man skulde tage meget fejl, om Dyr-lægen ikke var den egentlige Ophavsmand, da Skrave Forsamlingshus blev bygget i 1892 som det første i Nordslesvig. Han var virksom for Ud-dannelsen af Sygeplejersker og Oprettelse af Sygeplejeforenin-ger. Han tog Del i det indledende Arbejde for Oprettelsen af Børnenes Helsehjem paa Sdr. Vilstrup Strand. Han var Mag. H. V. Clausens Medhjælper ved at finde unge Mænd til at overtage Gaardene for at holde dem paa danske Hænder, hvor Sønnerne var udvandret, og de gamle faldt fra, o. s. v.

I 1911 blev der holdt en Fest for ham i Skrave Forsamlingshus i Anledning af, at han fyldte 70 Aar. Egnen var Vært og forærede ham en Ydun-Figur som Paaskønnelse for hans Arbejde med Ungdommen. Desuden et Sølvkrus med et Beløb i Guld for hans Virksomhed som Dyr læge. Under Festen blev der fortalt om to Mænd, der mødte hinanden paa Vejen ind til Dyr lægen. »Har du syge Dyr?« spurgte den ene. »Nej, det har jeg heldigvis ikke,« lød Svaret, »men der er da saa mange andre Ting, man kan tale med Dyr lægen om.«

Til sidst takkede Dyr lægen for Festen og Vennesindet. Idet han saa tilbage over sit Liv, sluttede han: Ja, er det maaske smaat nok, det jeg har naaet, saa har jeg dog elsket mit Folk!

Hjemmets Aand indenfor Dyr lægegaarden harmonerede godt baade med Folkets Aand og med den kristne Aand, og dog kom Dyr lægen ikke let til sit kristne Stade, selv om baade Maren Kryhlman og Dorte Dall var Hjertekristne. Forstanden stillede saa mange Spørgsmaal, hvor Troen skulde gribe Frelserhaanden. Under Studeringerne i København gik han jævnlgt i Vartov sammen med Rasmus Thomsen fra Flensborg. En Gang imellem kunde den sidste dog sige: Hør, Gram, skal vi ikke gaa hen og høre en Missionsmand i Dag; jeg synes, vi trænger saadan til rigtigt at blive rusket op.

Fra Ellelund sluttede de unge Folk sig til Pastor Sveistrup, først i Rødding og senere i Vejen. Rødding Frimenighed blev stiftet i 1874, men det tog lidt Tid, inden Jes og Maren kunde tage Skridtet og give fuld Tilslutning paa eget Ansvar. Senere kom Dyr lægen til at sætte stor Pris paa Cornelius Appel, til hvem han ofte henvendte sig med vanskelige Spørgsmaal paa Troens Omraade. Var Dyr lægen end paa Vej, saa følte han sig aldrig færdig i Troens Land. »Hvor skulde jeg kunne vejlede andre, jeg, der har nok at gøre med mig selv,« udtalte han en Gang, han afslog at komme frem i ledende Stilling indenfor »Udvalg for kristelig Virksomhed i Nordslesvig«. Under hans sidste svære Sygdom, der varede halvandet Aar, kunde han dog kaste sig i Frelserens Arme og alene søge Hjælpen hos ham.

Med Maren Gram født Kryhlman, Jes Julius Gram og Dorte Jepsdatter Gram født Dall gik et Slægtled af vor Familiegren i Graven. De tilhørte alle tre den Generation i Sønderjylland, som er kaldt: »Haabets Mænd«. Haabe gjorde de alle paa en Genforening med Danmark i sikker Forvisning om, at Sandheden og Retten maatte sejre til sidst. Selv den Gang, da Tyskland stod paa sin Magts Tinde, holdt de Haabet levende til Trods for al Fornuft. Kun een af dem, Dorte Dall, fik Lov at opleve Genforeningen i 1920. Men med deres Troskab mod vor folkelige Arv var de alle med til at bevare Betingelserne for, at Genforeningen kunde ske, og foregaa paa Grundlag af et vaagent Folks frie Selvbestemmelse.

Vi, der tilhører det næste Slægtled, vil takke dem for Kærlighed og godt Eksempel!

Københoved, i April 1942.

M. K. Gram.

J. J. G.
l.

Kirsten Marie Gram (Minne),

f. 14. Marts 1873 i Ellelund, Hjerting,

g. 19. Septbr. 1896 med Jens Høyer, f. 23. Aug. 1872 i Øster
Lindet, Landstingsmand, Forpagter af Billeslund.

	Side
a. Oluf Gudmund Høyer	120
b. Maren Gram Høyer, f. 9. Maj 1909 paa Billeslund, Landbrugskandidat.	
c. Mette Marie Høyer	121
d. Kirsten Margrete Høyer, f. 22. Novbr. 1912, Hushold- ningskonsulent.	
e. Anna Dorteaa Høyer	121

J. J. G.
l a.

Oluf Gudmund Høyer,

f. 12. Juli 1907 paa Billeslund, Civilingeniør i Aarhus,

g. 11. Juni 1939 i Vojens med Sigrød Christine Larsen.

1. Jens Høyer, f. 3. Oktbr. 1940.

J. J. G.
1 c.

Mette Marie Høyer,

f. 22. Juni 1911 paa Billeslund,
g. 23. April 1939 med Arne Fog Petersen, cand. teol., Høj-
skolelærer, Rødding.

1. Anders Jørgen Fog Petersen, f. 11. Febr. 1944 paa
Billeslund.

J. J. G.
1 e.

Anna Dorthea Høyer,

f. 1. Septbr. 1914 paa Billeslund,
g. 23. Marts 1937 med Villy Ingemand Steffensen Hansen,
Persiennefabrikant i Odense.

1. Sanne Høyer Hansen, f. 7. Februar 1938 i Odense.
2. Jens Høyer Hansen, f. 14. Juli 1940 paa Billeslund.
3. Kirsten Marie Høyer Hansen, f. 21. Juli 1943 i Odense.

J. J. G.
II.

Hans Gram,

f. 12. Novbr. 1874 paa Ellelund, Hjerting Sogn, d. 23. Novbr. 1929 i København.

Hans Gram lærte Maskinfaget i Ringkøbing; han arbejdede senere som Montør og begyndte i 1901 en selvstændig Forretning i Vojens med Mejerimaskiner. Virksomheden begyndte meget beskedent, men voksede jævnt, saa baade Værksted og Personale maatte udvides efterhaanden. Broderen Aage Gram fik Part i Forretningen i 1907. Efter Genforeningen optog de i Fællesskab Fabrikation af Kølemaskiner, saaledes at Virksomheden ved Hans Grams Død i 1929 beskæftigede 59 Arbejdere og Funktionærer, hvorfor den med Rette kunde betegnes som Kølemaskinefabrik.

Hans Gram døde efter en Hjerneblødning paa en Forretningsrejse til København.

J. J. G.
III.

Mads Kryhlman Gram,

f. 10. April 1876 paa Ellelund, Gastrupgaard, Hjerting,
Gaardejer, fhv. Folketingsmand,

I. g. 8. Novbr. 1905 med Maren Katrine Ludvigsen, f. i Sten-
derup 18. Aug. 1882, d. 6. Decbr. 1927 i Københoved,

II. g. 15. Novbr. 1929 med Kate Christiansen, f. 25. Maj 1895
paa Philipsborg, Ullerup.

J. J. G.
V.

Anne Marie Gram,

f. 28. Jan. 1883 i Københoved, d. 20. Juni 1927 i V. Vedsted.

Som Barn fik Anne Kælenavnet »Grummest« af hendes
Moder. Hun var veludrustet baade aandeligt og legemligt, var
Delingsfører i Kvindegymnastik, fyldte sin Plads i Huset paa
bedste Maade og var trofast Deltager i Menighedslivet. I 1909
meldte der sig imidlertid en Sindslidelse, hvorfor hun maatte
opholde sig en Række Aar paa Sindssygehospitalet i Slesvig.
Med Genforeningen blev hun flyttet til Viborg og senere til
Vester Vedsted, hvor hun døde i 1927.

J. J. G.
IV.

Aage Gudmund Gram,

f. 2. Febr. 1879 i Københoved, Fabrikant i Vojens,
g. 18. Oktbr. 1907 med Anna Knudsen, f. 7. Aug. 1886 i
Thorsager.

	Side
a. Vagn Aagesen Gram	124
b. Bent Knudsen Gram	125
c. Signe Bodil Gram	125
d. Maren Kryhlman Gram	126
e. Hans Gram, f. 10. Novbr. 1914 i Vojens, Ingeniør og Underdirektør.	
f. Kirsten Gram	126

J. J. G.
IV a.

Vagn Aagesen Gram,

f. 11. Novbr. 1908 i Vojens, Civilingeniør i Haderslev,
g. 18. Maj 1939 med Helga Viuff, Sillerupgaard, Fjelstrup.

1. Sven Gram, f. 7. Novbr. 1940.
2. Martin Viuff Gram, f. 5. Juni 1943.

J. J. G.
IV b.

Bent Knudsen Gram,

f. 16. Maj 1910 i Vojens, Dyrlæge i Rødding,

g. 18. Febr. 1939 med Alma Karoline Eggert, f. 5. April 1911.

1. Jørgen Eggert Gram, f. 30. Maj 1940 paa Gram Sygehus.
2. Dorte Gram, f. 12. April 1943 i Rødding.

J. J. G.
IV c.

Signe Bodil Gram,

f. 8. Decbr. 1911 i Vojens,

g. 1. Juli 1933 med Christen Hansen, Førstelærer og Organist
i Kliplev.

1. Hans Jørgen Gram Hansen, f. 23. Juni 1934.
2. Aase Gram Hansen, f. 14. April 1936.
3. Kaj Gram Hansen, f. 12. April 1942.

J. J. G.
IV d.

Maren Kryhlman Gram,

f. 18. Septbr. 1913 i Vojens, Prokurist, Vojens,
g. 27. Novbr. 1942 med Carl Chr. Nybroe, f. 7. April 1915 i
Fuirendal, Ingeniør i Vojens.

J. J. G.
IV f.

Kirsten Gram,

f. 8. Febr. 1921 i Vojens, Prokurist, København,
g. 25. Aug. 1943 med Arne Emil Sørensen, f. i Horsens
20. Maj 1912, Ekspedient, København.

Maskinbygger
Claus Hansen Gram
og
hans Slægtsgren.

C. H. G.

Claus Hansen Gram,

f. 2. Oktbr. 1843 i Over Lert, d. 11. Novbr. 1936 i Kolding,
I. g. 11. December 1872 med Cathrine Susette Honoré,
f. 24. Jan. 1852 i Middelfart, d. 6. Septbr. 1875 i Ribe.

Ingen Børn.

II. g. 25. Oktober 1876 med Nielsine Andrea Barkentin,
f. 4. Febr. 1853 paa »Damsmark«, d. 27. Oktbr. 1939 i Kolding.

	Side
I. Viggo Gram, Maler	139
II. Carl Alfred Gram, f. 29. Decbr. 1879, d. 23. April 1881 i Vejen.	
III. Hans Barkentin Gram	140
IV. Niels Barkentin Gram	141
V. Carl Thorvald Gram	142
VI. Svend Trøst Gram	143
VII. Christian Frederik Georg Valdemar Gram, f. 3. De- cember 1891 i Kolding, d. 3. Marts 1927 paa Breg- ning Aandssvageanstalt.	
VIII. Caroline Anna Claudia Gram	144

Maskinbyggerhjemmet i Kolding.

Noget af det første, Far kunde huske, var, at han som mindre Dreng blev udrustet som Soldat, Tøjet blev forsynet med blanke Knapper og Gradstegn, han fik en hjemmesyet Militærhue og en Tornyster samt en Træsabel. I den Udrustning honorerede han Tropperne, da disse var under Vejs sydpaa efter Slaget ved Fredericia den 6. Juli 1849. Tyskerne — som han ikke var udpræget dristig overfor — havde været i Forvejen, og nogle af disse indkvarteredes ogsaa hos Farfar og Farmor paa »Blaagaard« i Over-Lert. Under en saadan Indkvartering tog en tysk Befalingsmand Far og satte ham op paa Taget af et Udhus, idet han truede ham med, at han ikke vilde tage ham ned derfra, før han havde erklæret, at han vilde være Tysker. Det vilde han ikke, hvorfor Befalingsmanden forlod Stedet og lod Drengen sidde. Han spurgte senere nogle Gange, om Far vilde overgive sig, men han var standhaftig — og svarede hver Gang: »Nej, a er Dansker.« Befalingsmanden maatte opgive og tog Drengen ned fra Taget.

Formentlig har denne Episode — og vel mange lignende — indvirket paa det modtagelige Sind og bidraget til at skabe den nationale Bevidsthed, der saa stærkt prægede Far hele Livet.

Far lærte sit Haandværk hos Farbroder Hans Christian paa Hammerværket i Fole. Det var spændende Historier, Far kunde fortælle om hans Vandringer som Dreng, naar han

Lørdag Aften gik fra Fole til Hjemmet i Over-Lert, gennem de store Skove og omkring de store Søer, der findes paa disse Egne — og mest spændende var det efter Krigsudbrudet i 1863—64. Far var da 20 Aar.

Af Meddelelser fra hans Ungdom erindrer vi Børn Fars Glæde over hans Ophold paa Rødding Højskole, hans Glæde over hver enkelt af de kendte Læreres Paavirkning — og over det aandelige Udbytte, som han tog med sig, da han forlod Skolen.

Den 8. Januar 1866 lod Far sig optage i Lægdsrullen i Ribe Amt, og den 9. Januar 1867 gav han Afkald paa sine Rettigheder som slesvigsk Undersaat. Den 8. April 1868 blev han udskrevet til dansk Militærtjeneste, som Infanterist ved 5. Bat. i Odense.

En af de Begivenheder i Fars Liv, der virkede tyngende paa ham, var dette, at han havde givet Afkald paa sine Rettigheder som slesvigsk Undersaat — men dengang mente man, at den nationale Sag støttedes bedst, naar Ungdommen meldte sig under Dannebrog.

Efter at Far i 1¹/₂ Aar havde gjort Tjeneste ved Infanteriet i Odense, fik han Ansættelse paa Fredericia Jernstøberi og Maskinfabrik. Her blev han — i de sidste Aar — Leder af Virksomheden, idet Ejeren, Peter Kjær, var syg og indlagt paa Hospital i København.

Under Fars Ophold i Fredericia blev han forlovet med Cathrine Susette Honoré fra Middelfart og gift med hende den 11. Decbr. 1872. Hun døde i Ribe den 6. Septbr. 1875. Ægteskabet var barnløst. Far var nu kommen til Ribe Jernstøberi og Maskinfabrik, hvor han ogsaa var Leder af Virksomheden. I Ribe boede han i samme Ejendom som Købmand Peter Noack (Far til Biskop C. W. Noack i Haderslev); her lærte han Fru Noacks Søster, Andrea Barkentin, at kende — og den 25. Oktober 1876 blev Far viet i Sct. Katarine Kirke i Ribe til Andrea Barkentin, som blev ham en god Hustru gennem mere end 60 Aar og en god Mor for vi 8 Søsken.

Umiddelbart efter Brylluppet rejste Far og Mor til Vejle.

I Kongens Klæder.

Deres første Lejlighed var i Grønnegade, Hess' Jernstøberi. Far havde lært Hess at kende i Ribe, hvor han arbejdede som Former, og de blev — og var til deres Dødsdag — gode Venner. De begyndte her den nu landskendte Virksomhed i Samarbejde. Det blev dog kun nogle faa Aar, Far og Mor blev der. Fars Motivering for hans Bortrejse var, at der ikke kunde skabes noget Maskinværksted paa denne Fabrik; det blev udelukkende til Støberi, specielt Kakkelovne — og det blev for »tørt«

for Far, hans Trang og Interesse var for Maskinfabrikation. De rejste saa til Vejen, hvor Far startede et Maskinværksted; her fremstillede han blandt andet en Del Maskiner, som Professor la Cour anvendte til sine Forsøg paa Askov. I Vejen boede Morfar, Niels Barkentin fra »Damsmark«, hos os, og her døde han 1881 (Mormor og Morfar er begravet paa Lejrskov Kirkegaard ved Kolding). I Vejen fødtes fire af de otte Børn: Viggo (død 1900), Carl (død 1881), Hans og Niels (død 1926). I 1885 solgte Far Værkstedet til Fabrikant Svenning (Virksomheden findes endnu) og flyttede til Fredericia, hvor han startede et Maskinværksted ved Vasemøllen (det laa paa det Sted, hvor Gaden nu gaar til venstre fra Hovedvejen, ned mod den ny Banegaard).

I den Periode, Far havde Værkstedet her, hændte det ofte,

at Fabrikant Jens Schrøder (Firma Hansen & Schrøder, Kolding), som Far kendte fra Askov (J. S. er Søn af Ludvig Schrøder), kom til Fredericia for at anmode Far om at foretage Rejser over hele Landet. Firmaet fremstillede nogle Falsmaskiner efter italiensk Patent, men det viste sig vanskeligt for Fabriken at faa disse Maskiner til at virke, som de skulde — og for at faa Maskinerne afleveret til de respektive Trykkerier, appellerede man saa til Fars Snille. Da det var sket i mange Tilfælde, opfordrede Fabrikant Schrøder Far til at flytte til Kolding for at overtage Stillingen som Værkmester paa Fabriken.

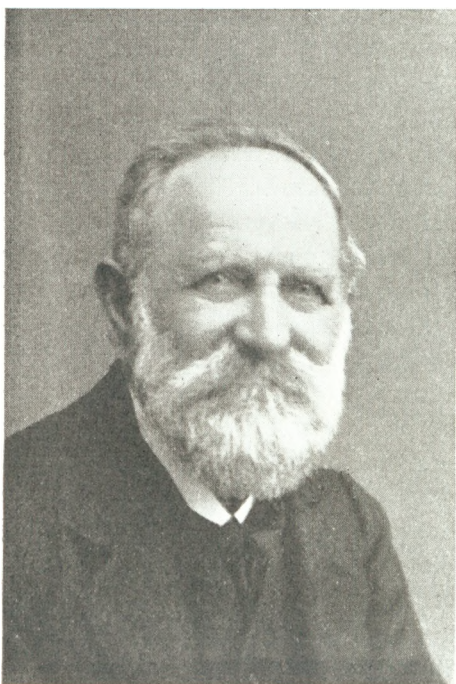
Værkstedet i Fredericia var i god Drift og Omsætningen stadig stigende, men grundet paa Mangel af Driftskapital blev det meget vanskeligt for Far at opretholde Forretningen, i hvilken der tillige skulde gives udstrakt Kredit. Far bestemte sig derfor til at modtage Schrøders Tilbud — og den 1. Maj 1891 flyttede vi saa til Kolding.

I Fredericia fødtes Thorvald og Svend. I Kolding fødtes Valdemar (død 1927) og vor eneste Søster, Caroline.

I fem Aar var Far ansat paa Fabriken, men der blev ham for »trængt«, hvorfor han i 1896 etablerede eget Værksted i Kolding. Cyklerne var nu begyndt at blive anvendt, og disse moderne Transportmaskiner optog Far. Der blev herefter kun arbejdet med disse samt Symaskiner, Vægte og andre smaa Maskiner — og hermed vedblev Far at arbejde, til han i 1933 fyldte 90 Aar. Først da lagde han Værktøjet. De sidste 40½ Aar boede Far og Mor paa samme Plads i Cathrinegade 26, Kolding, en Ejendom, som Far købte 1896.

Det vil sikkert forundre vor Tids Cyklister at høre, at jeg som Dreng ekspederede Cykler med Bane og Skib, Cykler, der var sendt til Kolding for Reparation — fra Ringkøbing, Aarhus, Sønderjylland og fra Fyn, ja, fra mange Byer inden for Omraadet, begrænset af nævnte Byer.

Efter at Far havde nedlagt Værktøjet, begyndte han at nedskrive, hvad han kunde erindre om Slægten, saavel hans egen Slægt som Mors Slægt. Det, han gennem to Aar nedskrev,

Claus Hansen Gram.

er udsendt til de fleste af min Generation af Slægten.

Far var en dygtig, praktisk Haandværker, hvilket han ogsaa opnaaede officiel Anerkendelse for. Paa en Udstilling fik han Bronce-medaille for en Kærne til Mejeribrug, ligesom han forskaffede sit Firma Sølvmedaille paa Verdensudstillingen i Chicago — for et Kontrolapparat til Mejeribrug, som han havde fremstillet.

Med Glæde fremfører jeg en enkelt Episode, der dokumenterer Fars stærke Tro paa

Genforeningen. Engang i min Barndom kom en Mand for at købe en Cykle hos Far. Far foreslog, at der anbragtes en Forhjulsbremse paa Cyklen; dette var paabudt af de tyske Myndigheder. Far var sikker paa, at Manden ogsaa skulde passere Grænsen paa den ny Cykle, men Køberen ønskede ingen Forhjulsbremse. Der udviklede sig herefter en Samtale om Sønderjylland. Køberen udtalte herunder: »De tror da vel ikke, at vi kan risikere at faa de stædige Sønderjyder indlemmet i vort Land igen.« Far fastslog, at Genforening var absolut sikkert, kun kunde han desværre ikke angive Tidspunktet, hvorefter Far kort afbrød Samtalen ved at sige: »Vil De omgaaende forlade mine Enemærker: hos mig kan De ingen Cykle købe« — og Far viste ham ud.

Denne Episode gjorde et stærkt Indtryk paa mig; det er en

af de Oplevelser, der lærte mig at forstaa Dybden og Betydningen af Fars Kærlighed til Hjemlandet.

Min Mor var født den 4. Febr. 1853 paa »Damsmark«, Alslev Sogn, ved Guldager St., som Datter af Niels Barkentin og Caroline, født Petersen (Datter af Andr. Petersen, Spangsborgs Mølle). Hendes Mor døde, da Mor var otte Aar gammel, hvorfor hun kom i Hjemmet hos en Faster og Onkel, Bager Hübbe, Møllepladsen i Haderslev. Efter nogle Aars Op-

Andrea Gram.

hold her kom hun i Hjemmet hos en Bekendt og Ven af Morfar, Proprietær Thorup i Knudsbøl ved Kolding. Her blev Mor konfirmeret og var her de første Aar af hendes tidligste Ungdom. Senere var hun en Tid som Pige paa Augustenborg Slot, og derfra kom hun til Bispegaarden i Ribe, hvor hun var Pige hos den landskendte Biskop Balslev, indtil hun den 25. Oktober 1876 blev gift med Far.

Mors Barndom blev præget af Sorg, først hendes Mors Dod, og derefter kom daarligere økonomiske Forhold for Morfar, hvorfor Mor i saa ung Alder maatte anbringes hos Familie og for hende fremmede Mennesker. Mor har dog altid omtalt baade Familien Hübbe i Haderslev og Thorups i Knudsbøl som særdeles gode og kærlige mod hende. Den Periode af hendes Ungdom, som hun omtalte med størst Glæde,

var de Aar, hun tjente paa Bispegaarden i Ribe. Minderne fra de Aar talte hun ofte om og fremhævede særlig Biskop Balslevs store Godhed mod hende. Fra de samme Aar omtalte Mor ofte den gode Forstaaelse, hun mødte hos hendes ældre Søster, Johanne, og Glæden over hendes Fritids-Ophold i Hjemmet hos Noacks.

Mor var præget af, at hendes Slægt tilbage i Tiden var ret fornemme Folk, men selv havde hun lært Nøjsomhed og at Livet har samme Værd under smaa Forhold. Mor var altid glad, hvilket ogsaa gav sig Udslag i, at hun næsten altid udførte sit Arbejde under Sang. Hun sang for os alle de kønne Sange, som Digtningens Guldalder havde skabt — Mor havde en smuk Sangstemme.

Under hendes Ophold dels i Haderslev og dels paa Augustenborg Slot oplevede Mor Nationalitetskampen i Sønderjylland; hun blev stærkt grebet heraf.

Disse to gode Mennesker, Far og Mor, havde saa mange fælles Interesser, hvilket medførte, at det maatte blive til et harmonisk Ægteskab, og i Fællesskab skabte de et godt Hjem for vi Børn. Et Hjem, hvor Kristendom og national Interesse var det alt overvejende. Begge vore Forældre har, i en for Børn forstaaelig Form, indprentet os de evige Sandheder. Ofte har vi siddet sammen i vor lille Have og hørt Far fortælle, han yndede at anvende Billeder af Naturens Skønhed, Mangfoldighed, Storhed og Ubegribelighed som Bevis paa det evige, uforgængelige. Vi Børn lyttede betaget hertil, og naar Far sluttede, sang Mor for paa en til Emnet passende Salme. Ofte indprentede Far os i samme Forbindelse, at det ikke er nogen Tilfældighed, at vi er født danske; han fremdrog, hvor værdifuldt det er, ligesom han omtalte Glæden herover, og han lærte os at være taknemlige herfor. Aftenen blev altid afsluttet med en Fædrelandssang.

Baade Far og Mor var stærkt præget af Grundtvigs Lære, og derfor blev vi ogsaa sat i Skole, hvor hans Aand var den ledende.

Naar Dagens Gerning var endt, brugte Far ofte sin Tid til

at lege med os. Han kunde gaa saa fuldstændig op i Legen, at vi helt kunde glemme, at det var vor Far; han virkede da nærmest som en ældre Bror — som Regel var der ogsaa noget »at lære« under Legen. Selv i hans seneste Aar legede han gerne med Børnebørnene.

Efter at vi Børn var blevet voksne, glædede vi Far og Mor mest ved at spille og synge for dem, naar vi samledes i Hjemmet.

Far havde en udpræget poetisk Aare — og mange smukke Digte har han skrevet; de fleste af dem er præget af hans ærlige Kristentro, hans stærke nationale Interesse og hans Naturligglæde, men ogsaa mange kønne Lejlighedsdigte er udgaaet fra ham. Der findes rørende Vers fra de mørke og tunge Timer, som Far og Mor ogsaa maatte gennemleve, men de fleste Digte er præget af hans lyse Sind og urokkelige Livsglæde.

Folk og Fædreland.

Gid der maa vokse frem
en Slægt med aaben Pande,
som værne vil vort Hjem,
vort Bo, ved Danmarks Strande.
Et Folk, som Haand i Haand,
med Ærlighed og Tro,
med Brodersind og Aand
vil bygge Livets Bro.

Til Børnene.

Tal Hjertesproget og Sandheds Ord,
saa finder I Venner, som paa jer tror.
Da finder I Lykken, hvorefter I tragte.
Fælles i Kærlighed — alt kan I magte.

Bønnen.

Sjælen taler saa stille i Løn
og vidner om Evigheds Liv
og lærer os fromt at bede en Bøn
til Gud, som skaber ved Bliv.
Et lægende Suk fra Hjertets Bund
kan klare et famlende Sind.
Vi ledes da ind paa Retfærds Grund.
Guds Fred i vor Sjæl strømmer ind.

Ny t a a r 1922.

Skænk os Gud i Hjertet Vaar,
naar vi ind i Nyet gaar.
Led vor Fod paa Troens Grund,
Morgen, Dag og Aftenstund.

(Far nærmede sig da 80 Aars Alderen.)

Vi Søskende har haft den Lykke og Glæde at vokse op i et Hjem, hvor alt det, der giver Livet Indhold, var det, der prægede Tilværelsen. Vi har kun gode og kære Minder om Far og Mor, der i Fællesskab skabte vort lykkelige Hjem og i hvilket de i gensidig Troskab samlevede i mere end 60 Aar.

Far døde, aandsfrisk til det sidste, den 11. Novbr. 1936, over 93 Aar gammel, og Mor døde den 27. Oktober 1939, over 86 Aar gammel — begge med Fred i Sindet og i Hengivenhed og Tro.

Vi Børn vil ære deres Minde ved at efterleve dem og ved at være trofaste mod de Livsværdier, som de har indpodet os.

Odense, den 23. Juli 1942.

Hans.

Viggo Gram

blev født i Vejen den 27. Oktbr. 1877, han gik i Skole i Fredericia, hvortil vore Forældre var flyttet.

Efter Konfirmationen kom han i Malerlære i Kolding. Efter udstaaet Læretid arbejdede han som Malersvend i Esbjerg, Aalborg og København, herfra rejste han til Malmø, Gøteborg og Stockholm, i hvilke Byer han ogsaa arbejdede.

Han havde gennemgaaet Teknisk Skole og en Malerskole, ligesom han ved Arbejde i nævnte Byer søgte at dygtiggøre sig i Faget.

Foruden sit Fag dyrkede han Sang; han sang Tenor og havde en smuk Stemme, hvorfor han ret ofte blev anvendt som Solist ved Forenings-Fester og Komediespil.

Viggo var et alvorligt, rettænkende og godhjertet Menneske.

I Vinteren 1899—1900 var han Elev paa Nørre Ørlev Højskole, og herfra kom han hjem i det tidlige Foraar; han var da stærkt præget af den Sygdom, som den 1. Juni medførte hans Død.

Hans Bortgang var et meget tungt Slag for vore Forældre.

Viggo hviler i Familiegraven paa Kolding Kirkegaard.

Hans Gram.

C. H. G.
III.

Hans Barkentin Gram,

f. 25. Juni 1882 i Vejen, Direktør for Automobil-Firma,
Automobil-Konsulent i Odense,

g. 16. April 1908 med Emma Emilie Christensen, f. 29. Marts
1888 i Fredrikssund.

	Side
a. Viggo Barkentin Gram	140

C. H. G.
III a.

Viggo Barkentin Gram,

f. 19. Novbr. 1909 i Frederikssund, praktiserende Læge i
Fredericia,

g. 16. Oktbr. 1934 med Merete Geismar, Student, f. 27. Aug.
1910 i Tirsted, Lolland.

1. Hanne Gram, f. 21. Januar 1937 i Fredericia.
2. Lone Gram, f. 15. September 1941 i Fredericia.

Niels Barkentin Gram,

f. 13. Septbr. 1884 i Vejen, d. 1. Oktbr. 1926 i Silkeborg,
Snedker — Postbud,

g. 15. Oktbr. 1909 med Else Marie Frederikke Jensen,
f. 3. April 1885 i Brørup, bosiddende i Kolding.

- a. Viggo Alfred Barkentin Gram, f. 22. April 1910 i Kolding, d. 3. Decbr. 1925 i Kolding. Var Elev i Kolding Latinskole.
- b. Svend Aage Barkentin Gram, f. 27. Juli 1914 i Kolding, d. 7. Juli 1935 i Silkeborg. Var Gartner.

Efter Konfirmationen kom Niels i Snedkerlære i Kolding. Efter udstaaet Læretid — med tilhørende Uddannelse paa Teknisk Skole — arbejdede han dels som Snedker og dels som Tømrer i Vejen, Vojens og Ringsted samt i flere Aar i Kolding, dog med en kort Afbrydelse i Köln.

Fra 1. Januar 1914 var han ansat som Postbud i Kolding, og som saadan virkede han til sin Død.

Niels var ret musikalsk, han spillede Fløjte, ligeledes havde han en lyrisk Aare, han forfattede mange Smaasange.

Han var livsglad, munter og selskabelig og var derfor meget afholdt.

Niels var gift og havde to Børn, af hvilke den ene, Viggo, døde 10 Maaneder før han selv afgik ved Døden paa Silkeborg Sanatorium den 1. Oktbr. 1926 i en Alder af 42 Aar.

Ogsaa hans Død blev en stor Sorg for vore Forældre; han var den eneste af Børneflokken, der var bosiddende i Nærheden af Barndomshjemmet. Han er jordet paa Kolding Kirkegaard.

Hans Gram.

C. H. G.
v.

Carl Thorvald Gram,

f. 24. Marts 1887 i Fredericia, Pianostemmer og Musiker i
Odense,

g. 1. Juni 1921 med Emilie Mathilde Mortensen, f. 19. Oktbr.
1895 i Stavanger.

a. Holger Gram, f. 23. Decbr. 1922 i Odense, Gymnasiast.

C. H. G.
VI.

Svend Trøst Gram,

f. 9. Juni 1887 i Fredericia, Overingeniør, Kastrup,
g. 1. Oktbr. 1921 med Gudrun Teglbjerg, f. 19. Aug. 1895 i
Kirke Saaby.

- a. Hans Gram, f. 12. Juli 1922 i København, stud. polyt.
- b. Ingeborg Gram, f. 15. Juni 1928 i København.

C. H. G.
VIII.

Caroline Anna Claudia Gram,

f. 8. Jan. 1895 i Kolding,

g. 21. Maj 1915 med Ludvig Ferdinand Christensen Vargman, f. 14. April 1894 i Frederikssund, Blikkenslager, Handelsmand.

- a. Børge Vargman, f. 9. Oktbr. 1916 i København, Ekspedient paa Fællesforeningens Kontor i Kolding.
- b. Carit Vargman, f. 8. Juni 1918 i København, Kommunelærer paa Amager.
- c. Bent Ludvig Gram Vargman, f. 19. Febr. 1922 i Odense, Kontorist i København.

Kirsten Marie Gram
og
Hjemmet paa »Blaabjesk«.

Kirsten Marie Gram,

f. 14. Decbr. 1845 i Over Lert, d. 17. Oktbr. 1919 i Københoved,

g. 24. April 1867 med Peter Madsen Schmidt, f. 4. Juli 1840 i Københoved, d. 17. Febr. 1919 i Københoved, Gaardejer i Københoved.

	Side
I. Mads Peder Schmidt	158
II. Anne Marie Bothilde Schmidt	159
III. Hans Pedersen Schmidt	161
IV. Mette Schmidt	162
V. Klaus Dall Schmidt	165
VI. Aage Schmidt	166
VII. Anne Schmidt, f. 6. December 1883 i Københoved, d. 29. Marts 1932 i Amerika	167
VIII. Karen Schmidt, f. 22. Juni 1886 i Københoved, d. 9. Oktbr. 1886 i Københoved.	
IX. Rigmor Schmidt, f. 21. Oktbr. 1887 i Københoved, d. 22. Aug. 1905 i Københoved	167
X. Agnes Schmidt	168

Hjemmet ved Skoven.

Den lille Gaard var meget smuk. Stuehus og Stald var opført 1870 og Laden 1878, alle i gammel slesvigsk Stil og med Straatag: paa Taget havde Storkene Rede i en Aarrække. Endvidere laa Gaarden meget smukt, højt med stor Udsigt mod Nord og Nordøst og tæt ind under og Øst for Skoven. De store Bøge stod tæt op til Staldbygningen. Skoven var i min tidligste Barndom overgroet med høje, slanke Bøge (Højskov) med Undtagelse af et lille Stykke, der var tilplantet med Graner. Om Foraaret var Skovbunden hvid af Anemoner, endvidere var der Liljekonvaller, Gøgeurter, Engblommer o. m. fl. En Gang i Firserne blev der anlagt Havegange over hele den 4 à 5 Tdr. Land store Skov. En dristig Idé for en mindre Gaardbruger, der tilmed var fattig, men det interesserede Fader og naturligvis Moder.

Blomsterfloret og Fuglene i Skoven. Engen og »æ Veeld« kan jeg aldrig glemme. I »æ Veeld« fandt jeg den ret sjældne Plante, der hedder »Vibefedt«, og der har jeg flere Gange faaet en Bekkasin til at lette og set den sorte Stork.

Moder var den, der gennem et langt Liv opbyggede det indre i Hjemmet. Faders Interesse laa alle Dage meget udenfor Hjemmet, dog synes jeg ogsaa, at han, især paa sine ældre Dage, var en Hjemmets Mand. I sine yngre Dage interesserede han sig ogsaa meget for sit Landbrug. Paa hans Fødselsdag

den 4. Juli skulde Gæsterne ud at se, hvordan Kornet stod paa Marken, og især Roerne (der den Gang var noget forholdsvis nyt) skulde ses; vi Børn havde haft travlt med at hakke og luge, saa de rigtig kunde se godt ud paa Fødselsdagen. Det satte Fader en Ære i; jeg tror ogsaa, han blev omtalt som en Foregangsmand paa dette Omraade.

Fader var af Sandhed og havde en klar Forstand; han var en Sandhedssøger; af den Grund var det vistnok ogsaa, at man sagde om ham, at han var kritisk. Traf han noget forlorent hos Mennesker, saa enten sagde han det til dem eller ogsaa lo han. Skrumsager kaldte ham i den Anledning Københoveds Holberg. Sjældent har jeg set ham komme ved Siden af sig selv. Da jeg rejste sammen med mine Forældre til mit Bryllup i København, sagde han til mig, at han vidste ikke rigtig, hvordan han skulde begaa sig blandt de Københavnere; jeg svarede, at han skulde være »Per Smej«; de, han der kom sammen med, holdt meget af, at man var ægte. Jeg tror ogsaa, han holdt Linien den Dag. Mange syntes det var smukt, da han og Moder med hinanden i Haanden gik op ad Gulvet i Vartov Kirke. Fader var Tilhænger af aandelig Frihed og havde Karakter til at gennemføre en hel Del. Han og Moder var fra Begyndelsen i Rødding Frimenighed, og vi Børn skulde ikke gaa i tysk Stats-skole, før vi blev tvungen til det; derfor havde vi Lærerinde hjemme. Vor Nabo »Asmus Skomager« sagde, at Per Smej var fattig, men han kunde da ogsaa lade være med saadan privat at holde Præst og Lærerinde. Han tænkte ikke paa, at baade Præsten og Lærerinden arbejdede for Værdier, der laa langt over Pengenes. — Morsomt var det, naar Skrumsager kom ind, og han og Fader begyndte at skyde paa hinanden med de store Kanoner, da spillede det med »Vid og Forstand« i Stuen.

Moder var »Livet i Huset«; vi Børn elskede hende; saa inderligt var vi forbunden med hende, at naar hun græd, saa gik vi Børn med »Vand i Øjnene«. Og Moder havde let til Graad. Hun kunde til Tider være noget tung i Sindet, og da tænker jeg, at det har kunnet lette hende at græde. Men hun

Peter Madsen Schmidt.

kendte sandelig ogsaa til Glæden. Hun holdt meget af Naturen, kunde fryde sig over Blomsterne i Have og Urtepotter, over Bogfinkens lille, spinkle Foredrag en tidlig Foraarsdag fra en Gren paa en Bøgestamme, Lærkernes Sang over Marken og Sangdroskens Slag fra Trætoppen. Men mest holdt hun af sine Børn: os tænkte hun paa tidlig og sent. Ofte samlede hun os i Mørkningen og sang smaa Børnesange for os, f. Eks.: »Og hør, lille Mor, hvad har du i din Kurv i Dag«, »Lidet Egern sad

paa en Gren saa glad« og flere. Det kunde være meget hyggeligt en saadan Mørkningsaften; jeg husker endnu, at der i Kakkellovnslaagen var to omtrent cirkelrunde Trækhuller, og morsomt var det at se de to Lyskegler, der derfra faldt ud paa Gulvet. — En Gang paa sine ældre Dage skrev hun i et Brev om os Børn: »I aner ikke, hvor nær I staar mig.« Nej, det er nok tit Tilfældet, at Børnene ikke kender Dybden i Moderkærligheden. — Dygtig og flittig, det var hun, og et vældigt Arbejde har hun i sit lange Liv gjort i Hjemmet for Mand og Børn.

Fader og Moder var meget forskellige: det var en Rigdom, men ogsaa en Vanskelighed. Harmonien kunde det somme-tider knibe med, men trofast holdt de sammen i et langt Liv.

De holdt af hinanden lige til det sidste. Et godt Hjem var det, selv om ogsaa der Synd og Død var til Huse. — Naar jeg tænker paa mine Forældre, paa deres Kamp og Strid, maa jeg ofte tænke paa et Vers af Grundtvig, hvor han taler om *Livsalige Land*, hvor Glasset ej rinder med Graad eller Grand, hvor Blomsten ej visner, hvor Fuglen ej dør, hvor Lykken er skinnende klar, men ej skør, *hvor dyrt ikke købes til Krone paa Baar de snehvide Haar*.

Hans Schmidt.

Kirsten Marie Schmidt.

Familien paa Blaabjesk.

Faders Forældre var Mads Olesen Schmidt og Hustru, Mette f. Junker fra Skodborg. Mads Schmidt var Smed og Gaardejer i Københoved, og det var hans Fader, Peder Hansen Schmidt, før ham. Fader var født 4. Juli 1840, blev hjemmedøbt Dagen efter og fik Navnet Peder Madsen Schmidt. Søndag den 16. August blev han fremstillet i Skrave Kirke. Faders Morfader, Jesper Junker, Skodborg, var en god dansk Mand, som Fader tit har omtalt paa en Maade, saa vi forstod, at han holdt meget af ham. Fader blev konfirmeret i Rødning Kirke første Søndag efter Paaske 1856. — Min Bedstefader og hans to Brødre, Hans og Peder Schmidt, blev efterhaanden en Del paavirket af det tyske eller maaske snarere af Slesvig-Holstenerne. De kom sammen med Tyskere som Fuglsang i Haderslev og Thaysen i Langetved, hvis Datter, Mette, var blevet Bedstefaders anden Kone. Men Far gik — trods sin Ungdom og trods Familiens tyske Sind — sine egne Veje og kunde ogsaa nok faa Lov til det. Men helt roligt er det nok ikke altid gaet af.

Moders Forældre var Møllebygger Hans Gram — f. 1798, d. 1856 — og Hustru Anne Marie f. Dall — f. 1808, d. 1861 —, begge fra Københoved. De blev viede i Skrave Kirke 1830. De havde deres Hjem paa »Blaagaard« i Over Lert, og her er Moder født 14. Decbr. 1845. Der var en stor Børneflokk, og hun var den yngste af dem, der overlevede Forældrene. Hun hed Kirsten Marie Gram, og hendes Fader døde, da hun var

elleve Aar gammel. Senere giftede hendes Moder sig igen til stor Sorg for min Moder og alle hendes Søsken, bl. a. ogsaa, fordi denne fremmede Mand var tysksindet: Den Dag, de havde Bryllup, græd min Moder hele Dagen. Moder var saa en Tid hos sin ældre Broder, Frits, som var gift og boede i Lert, og kom derefter i Huset hos sin Morbroder, Klaus Dall i Københoved. I September 1861 kom Pastor Svejstrup til Rødding. Pastor Svejstrup vandt straks saa godt som alle ved sin varme og inderlige Forkyndelse. Skrave Kirke var fuld af Mennesker hver eneste Søndag. Der blev stillet Bænke op ad Kirkegulvet, og endda sad Folk paa Knæfaldet og hvor de ellers kunde komme til. Moder kom i Huset hos Pastor Svejstrups og var der som Stuepige i halvandet Aar. Hun mindedes altid Pastor Svejstrup og det Svejstrupske Hus med Tak og Glæde. Sommeren 1866 var hun Elev paa Rødding Højskole. Vinteren derefter var Moder igen hos sin Morbroder Klaus Dall og syede lidt Udstyr, og den 24. April 1867 holdt Fader og Moder Bryllup og kom til at bo paa »Blæsbjerg« i Langetved. Deres Bryllup stod i Faders Hjem, og Klaus Dalls og Pastor Svejstrup var med til det lille Gilde. — Min Fader blev hurtigt ked af at bo paa »Blæsbjerg«. Han havde aldrig været borte fra Københoved. Han havde aldrig været ude at tjene, aldrig været paa Højskole og heller ikke været Soldat. I Sommeren 1870 blev der saa bygget en lille Gaard ved Københoved Skov paa noget Jord fra Faders Fødegård. Paa »Blaabjesk«, som Gaarden nu hedder, boede mine Forældre i fire og fyrretyve Aar. Gaarden ligger højt med Udsigt ned over Kongeaaalen. — I Firserne var der ikke gode Kaar for Landbruget, og det kneb med Udkommet paa den lille Gaard. Vi var mange Søsken, og for Moder blev det alt for overvældende med Arbejde. Faders Lyst var at gaa ned til Byen om Aftenen og sammen med Skrumsager og andre Mænd drøfte, hvad der til de forskellige Tider var at gøre under Fremmedherredømmet. — I syv Aar var Dorte Dall i mit Hjem og underviste vi Børn sammen med et Par Fætre og en Kusine, saa vi i de Aar undgik at komme i den tyske Skole. I min Barndom gik vi i »Kirke«

i Kloppenborgs Sal her i Københoved. Til Frimenighedssalen i Rødning kom vi kun sjældent, og da Gudstjenesterne i Københoved hørte op, og vi ikke ejede en Vogn, vi kunde køre i, kom vi saa godt som aldrig i Kirke. — Mine tre ældste Brødre udvandrede som syttenaarige til Danmark og var dermed landflygtige og maatte aldrig vende tilbage — heller ikke paa Besøg. Ogsaa det var svært for Mor.

I Foraaret 1914 blev alt ordnet saadan, at min yngste Søster Agnes, der skulde have Bryllup hen paa Sommeren, skulde overtage »Blaabjesk«, og min yngste Broder, Aage, der havde og har en større Gaard i Faarkrog, Skodborg Sogn, lod bygge et pænt Hus til Fader og Moder i Københoved By. De havde ikke selv Raad til at bygge Hus, men af Renterne af den Sum, min Søster og hendes Kæreste skulde betale for »Blaabjesk«, sammen med Faders Løn som Mejeriformand kunde de nok — som Forholdene var dengang — se en økonomisk betrygget Alderdom i Møde.

Saa kom Krigen. Og vi ved alle, hvordan det gik.

Den 24. April 1917 kunde Fader og Moder holde Guldbryllup. Men for alle os af deres Børn, som boede Nord for Kongeaaen, var det jo ganske umuligt under den daværende Grænsespærring at komme med til Festen. Moder skrev bagefter et Brev til min Søster og mig:

Mine kære gamle Piger, Marie og Mette!

Fader har nu bestemt, at han skriver til de store Drengene, og jeg til jer for at fortælle lidt om vort Guldbryllup, hvor vi savnede eder saa meget. Vi vilde dog saa inderlig gerne have haft eder samlet den Dag, men det lod sig nu ikke gøre. Engang sidste Sommer tænkte jeg, at Krigen fik nok Ende til den Tid, men det blev ikke saadan. Men Fest blev der, kan I tro, saa man blev saa rørt ved det at have saa mange Venner og bo blandt sit Folk. Straks om Morgenen blev der af P. Rostgaards og J. Thyssens sat en Guirlande om vor Dør. Hen paa Formiddagen kom en Deputation, som bestod af P. Rostgaard og Bolette, Ole Aarup og Marie. Didde Gram,

Kloppenborg og Kristine. Kloppenborg holdt Talen med Gaven af to Egetræs Lænestole, en Pude (Korsstings) i min Stol, en høj Vase med Tulipaner, hvori sad en Konvolut, Indholdet — 100 M. — til Guldbruden, og saa fire Flasker Vin. Vi fik saa alle et Glas Vin, og jeg havde lidt Kager. Anna var da kommet hjem — heldigvis. Agnes kom straks efter. Aage, Margrete og de to store Børn kom til Middag. Middagsselskabet bestod af vi to gamle, P. Rostgaards, Aage og Margrete med Børnene og Anna og Agnes. De to smaa Piger fra P. Rostgaards var Brudepigerne — Kirsten da ogsaa. Der manglede vi Signe og Rigmor og de tre fra Roskilde. Straks fra Morgenstunden kom der Blomster med Lykønskninger, saa vi sidder med Blomster rundt om os! Ved Kaffetid kom Lyckes, Skrumsagers og Klaus Juhls. Det var rart, Lyckes kom lidt. Vi sang: »Det er saa yndigt at følges ad« og »Vor Alderdoms Trøst og Støttstav«, »Alt hvad som Fuglevinger fik« og »Paa Gud alene jeg haver sat min Lid«. Om Aftenen var der foranstaltet Fest af Byens Folk (Konerne) hos P. Rostgaards med veldækkede Kaffeborde, saa nydelig pyntede! Her hos os samledes alle, og vi gik saa derover og satte os til Bords. Der var tre Borde i den pæne Stue og et langt Bord ud for Fløjdøren i Dagligstuen. Stuerne var fyldt, Verandaen ogsaa. Blot vi kan være dem taknemlige nok for al deres Godhed her i København og Krogstrup. — Stemningen kan jo ikke være som i fredelige Tider, og nu lige Morbror Jes var blevet begravet. Skrumsager talte, Kloppenborg, N. Ludvigsen, Hans Lund og Jens Højer. Vi sang nogle Salmer, og J. Højer vilde have: Nu skal det aabenbares o. s. v. — Fader takkede, og tilsidst takkede Aage for os og sine Søkende — særlig rettede han en Tak til P. Rostgaards. Det var jeg meget glad for, jeg synes ikke, det kan gøres saa inderligt, som jeg vilde. Hans Gram var her ogsaa. 5.—6. Maj skal han være i Siebenbürgen. Han naaede at komme til sin Faders Begravelse. Mads fik først Telegrammet paa Begravelsesdagen, saa var han med i Tankerne. Han faar ikke Lov at komme hjem, der er saa uroligt (Frankrig). Det var strengt for Didde.«

Endelig i November 1918 kom Vaabenstilstanden. Den 17. Novbr. var Fader med til det store Møde i Aabenraa, hvor H. P. Hanssen talte, og alle fik Forvisning om, at nu blev Grænsen flyttet! Da græd man af Glæde, naar man mødte hinanden — lo og sang, naar der kom flere sammen! Da Fader og P. Rostgaard den Aften kom hjem, var der kommet Telefonbud om, at P. Rostgaards ældste Datter den Dag var død i Ødis af spansk Syge. Hun var kommet over Grænsen omkring ved 1. Novbr. og skulde have været paa Højskole. Nogle faa Dage efter kom Budskabet om, at Ole Aarups ældste Søn var død paa Korint Landbrugsskole — ogsaa af spansk Syge, og endelig den 24. Novbr. døde min yngste Søster, Agnes, i Horsens. Alle tre Lig blev ført her hjem over Grænsen. Det var, som blev der lagt en Dæmper paa Glæden over, hvad der var i Vente. — Snart begyndte ogsaa saa smaat Striden om, hvor den nye Grænse skulde drages.

Midt i Februar 1919 blev Fader meget forkølet og maatte blive hjemme fra et Par Møder, han ellers skulde have været med til. Den 16. Februar maatte han blive i Sengen. Om Aftenen gik Moder og min Søster Anna i Seng som sædvanlig. Moder stod dog snart op igen, da hun syntes, at Fader havde det daarligt. Anna kom ogsaa op og hentede P. Rostgaard, som spændte for og hentede min Broder Aage. De naaede tilbage omkring ved Kl. 3, og faa Minutter efter var Fader død uden at være kommet til Bevidsthed. — Faa Dage efter samlede alle vi Søskende herhjemme. Aage tog imod os i Vamdrup og førte os i Gaasegang ad en Sti uden om de tyske Grænsevagter til Faarkrog. — Vort Hjem var for lille til at rumme de mange Mennesker, der kom til Begravelsen den 22. Februar. Derfor blev der drukket Kaffe hos P. Rostgaards, og Baaren stod i Skrumsager store Sal. Her blev der saa sunget og talt, og til sidst forrettede Pastor Lycke Jordpaakastelsen, som jo for Frimenighedens Vedkommende ikke maatte foretages paa Kirkegaarden. — Den sidste Dag, Fader levede, var der en af Byens Mænd — Markus — som saa ind til ham og sagde: »Ligger du her; nu skal vi jo snart til at stemme for Danmark

— du maa se at komme op!« Fader svarede blot: »Jeg skal nok møde!« — Sommeren 1919 besøgte Moder igen efter den lange Afspærring sine Børn i Danmark, ligesom vi igen besøgte vort Hjem. Først i Oktober blev hun syg, fik Lungebetændelse, og efter nogle strenge Dage — især den sidste — døde hun den 17. Oktober. Saa samledes vi igen alle med Egnens og Byens Folk i Skrumsagers Sal, hvor der blev talt og sunget, og hvor Lycke til sidst forrettede Jordpaakastelsen som ved Faders Begravelse.

Ingen af vore Forældre oplevede saaledes den 10. Februar 1920, men de levede længe nok til at se, at det, de havde ventet og haabet paa, nu vilde komme. Trods Krigen blev de sidste Aar for Fader og Moder paa saa mange Maader nogle af de lyseste, de havde levet. Økonomisk havde de det godt, og de havde gode Naboer og mange Venner, og Haabet om bedre Tider slap de aldrig.

Marie Boesen.

K. M. G.
I.

Mads Peder Schmidt,

f. 10. Septbr. 1868 i Blæsbjerg, Langetved, Valgmenighedspræst, fhv. Højskoleforstander, Nørre Ørslev, Falster,

I. g. 15. Oktbr. 1897 med Hanne Margrethe Larsen (Skytte),
f. 27. Juli 1865 i Bregninge, d. 8. April 1929 i Nørre Ørslev,

II. g. 23. April 1930 med Kristine Jeppesen, f. 7. Jan. 1894
i Nørre Ørslev.

K. M. G.
II.

Anne Marie Bothilde Schmidt,

f. 5. Jan. 1871 i Københoved,
g. 7. Oktober 1898 med Peder Boesen, f. 24. August 1871 i
Knudsbøl, Førstelærer i Københoved.

	Side
a. Ejnar Boesen	159
b. Anna Boesen, f. 23. Maj 1902 i V. Vedsted, d. 13. Maj 1904 i V. Vedsted.	
c. Gudmund Boesen	160
d. Tage Boesen, f. 16. Juli 1906 i V. Vedsted, d. 2. Novbr. 1918 i V. Vedsted.	
e. Signe Boesen	160

K. M. G.
II a.

Ejnar Boesen,

f. 2. Juni 1900 i V. Vedsted, Seminarielærer, Jonstrup,
g. 22. Septbr. 1928 med Inga Hetmann, f. 19. August 1902,
Lærerinde.

K. M. G.
II c.

Gudmund Boesen,

f. 4. April 1905 i V. Vedsted, cand. mag., Museumsinspektør,
Rosenborg,

g. 2. Juni 1934 med Anne Marie Brechling, f. 4. Febr. 1908
i Knarreborg, Fyn.

1. Jens Boesen, f. 1. Maj 1939 i København.
2. Jannik Boesen, f. 9. Juli 1941 i København.

K. M. G.
II e.

Signe Boesen,

f. 29. April 1910 i V. Vedsted, Student, Bibliotekar,

g. 16. Oktbr. 1938 med Sven Bue Kaae, f. 5. Novbr. 1909,
cand. mag., Lærer.

1. Sven Kaae, f. 5. Septbr. 1942 i København.

K. M. G.
III.

Hans Pedersen Schmidt,

f. 17. Novbr. 1872 i Københoved, Arkitekt M. A. A., Roskilde,
g. 30. Decbr. 1900 med Ingrid Lange, f. 16. Febr. 1868 paa
Frederiksberg, d. 1. Febr. 1944 i Roskilde.

- a. Gunnar Gram Schmidt, f. 20. Oktober 1901, d. 27. Maj
1902 i Vallekilde.
- b. Kirsten Eline Schmidt, f. 5. Septbr. 1903 i Vallekilde,
Student, Kommunalærerinde i København.
- c. Ingeborg Lange Schmidt, f. 28. April 1905 i Vallekilde,
Arkitekt, København.
- d. Bodil Bredsdorff Schmidt, f. 27. Februar 1910 i Nørre
Ørslev, Børnehaveleder i København.

K. M. G.
IV.

Mette Schmidt,

f. 2. Decbr. 1874 i Københoved,

g. 27. August 1901 med Niels Nielsen, f. 27. April 1871,

d. 27. Febr. 1933 i Hundslund, Købmand.

	Side
a. Jens Schmidt Nielsen	163
b. Gunnar Schmidt Nielsen	163
c. Rigmor Schmidt Nielsen	164
d. Kaj Schmidt Nielsen, f. 10. Juli 1911 i Hundslund. Købmand.	
e. Peter Schmidt Nielsen	164
f. Svend Schmidt Nielsen, f. 5. April 1918 i Hundslund. Student.	

K. M. G.
IV a.

Jens Schmidt Nielsen,

f. 9. Septbr. 1902 i Hundslund, Købmand i Hundslund,
g. 26. Novbr. 1933 med Maren Jakobsen, f. 1. Oktbr. 1906.

1. Kirsten Schmidt Nielsen, f. 29. Novbr. 1936.
2. Henning Schmidt Nielsen, f. 26. Septbr. 1941.

K. M. G.
IV b.

Gunnar Schmidt Nielsen,

f. 6. Jan. 1905 i Hundslund, cand. mag., Seminarielærer,
Jonstrup,
g. 18. Juli 1938 med Lily Kahr, f. 26. Decbr. 1910 i Grenaa.

K. M. G.
IV c.

Rigmor Schmidt Nielsen,

f. 3. Decbr. 1906 i Hundslund,
g. 23. Febr. 1930 med Peter Steffensen, f. 5. Novbr. 1904 i
Hundslund, Gaardejer i Aggersbøl.

1. Niels Anton Steffensen, f. 23. Maj 1932.

K. M. G.
IV e.

Peter Schmidt Nielsen,

f. 10. April 1914 i Hundslund, Bankassistent,
g. 29. Marts 1941 med Ella Andreassen, f. 15. Septbr. 1915 i
Vejle.

K. M. G.
v.

Klaus Dall Schmidt,

f. 23. Juni 1877 i Københoved, Fotograf i Aarup,
g. 8. Juli 1912 med Else Marie Jørgensen, f. 19. Maj 1888 i
Aarup.

- a. Helge Dall Schmidt, f. 24. December 1914 i Aarup, d. i
April 1915.
- b. Eva Dall Schmidt, f. 21. Decbr. 1915 i Aarup, Fotograf.
- c. Niels Dall Schmidt, f. 21. Aug. 1917 i Aarup, Gartner.
- d. Kirsten Dall Schmidt, f. 29. Juni 1920 i Aarup, Fotograf.
- e. Elisabeth Dall Schmidt, f. 22. April 1922 i Aarup, Eks-
peditrice.
- f. Frode Dall Schmidt, f. 5. Oktbr. 1928 i Aarup.
- g. Agnes Dall Schmidt, f. 29. Juli 1930 i Aarup.

K. M. G.
VI.

Aage Schmidt,

f. 17. April 1879 i Københoved, Gaardejer, »Faarkrog«, Skodborg,

g. 8. Oktbr. 1907 med Margrete Lorentsen, f. 2. Septbr. 1884 i Stenderup, Sundeved.

	Side
a. Kirsten Lorentsen Schmidt	166
b. Jørgen Lorentsen Schmidt, f. 11. Juli 1910 paa Faarkrog, d. 19. April 1934.	
c. Peder Madsen Schmidt, f. 2. Febr. 1913 paa Faarkrog, d. 5. Juni 1913.	
d. Anker Lorentsen Schmidt, f. 4. Maj 1914 paa Faarkrog, d. 31. August 1937.	

K. M. G.
VI a.

Kirsten Lorentsen Schmidt,

f. 3. Decbr. 1908 paa Faarkrog,

g. 29. Juli 1936 med Juhl Lund, f. 23. August 1906 i Skodborg, Gaardejer i Skodborg.

1. Jørgen Schmidt Lund, f. 1. Juni 1937 i Skodborg.
2. Grethe Kjestine Lund, f. 20. Oktbr. 1939 i Skodborg.

K. M. G.
VII.

Anne Schmidt

var først ved Husvæsen, kom paa Handelshøjskolen i København og blev i et Par Aar — 1912—14 — Bogholder hos Firmaet Fink i Aabenraa. Var senere i 2—3 Aar under Verdenskrigen Bogholder ved Sparekassen i Rødning. Hun havde en klar Forstand, var i det hele taget velbegavet, men hun var det ulykkeligste Menneske, jeg har kendt. Hun var til Tider saa kærlig og god som faa, og hun vilde saa gerne være det — men Mørket havde en ubegribelig Magt over hende. Og saa levede hun uden Fred og Hvile, og tit ønskede hun, at hun kunde lægge sig for aldrig at vaagne mere. Ingen Steder kunde hun falde til Ro, altid troede hun, at Lykken var et andet Sted end der, hvor hun var. I 1922 rejste hun, uden at nogen vidste det, til Amerika, og i et Aar eller to anede vi intet om hende. Saa skrev hun endelig, og af hendes Breve, og hvad vi ellers har hørt om hende, forstaar vi, at hun har lidt ubeskriveligt i de ti Aar, hun fremmed og ensom flakkede rundt i Amerika. I sin Nød slap hun dog aldrig sin Barnetro — det har vi mærket saa tit. Engang skrev hun: »Nu vil jeg læse Romerbrevets tolvte Kapitel.« — Men Striden blev hende for overmægtig, og hun endte den selv den 29. Marts 1932.

Vor eneste Trøst er *han*, som var Tolderes og Synderes Ven.

Marie Boesen.

K. M. G.
IX.

Rigmor Schmidt

blev kun atten Aar gammel. Hun var stille af Væsen, mørkhaaret og kønnere end de fleste. Hun fik Hjernebetændelse, og for hendes Forældre og Søskende blev de fjorten Dage, hun stred med Sygdom og Død, ubeskriveligt svære.

Marie Boesen.

K. M. G.
X.

Agnes Schmidt,

f. 11. Januar 1892 i Københoved, d. 24. Novbr. 1918,
g. 10. Juli 1914 med Edvard Poulsen, f. i Langetved,
Landmand.

- a. Frode Poulsen, f. 23. Juni 1925 i Københoved, Gartner.
- b. Peder Schmidt Poulsen, f. Oktober 1918, d. 1918 i
Hundslund.

Agnes Schmidt var blid og god. Den 10. Juli 1914 blev hun gift med Edvard Povlsen, og de overtog »Blaabjesk«. 1915 blev hendes Mand indkaldt, men som saa mange andre flygtede han til Danmark. Saa sad hun ene med sin lille Dreng. Det var smaat med Arbejdskraft — det kneb at faa Jorden passet, Bygningerne forfaldt, og hun tabte Modet. Under Samraad med sin Fader og Broder solgte hun i Efteraaret 1917 Ejendommen, og en mørk Vinternat hjalp en tysk Soldat hende og hendes lille Dreng over Grænsen (Soldaten fik 10 Pund Flæsk for Hjælpen). Saa levede den lille Familie i et Aarstid i Hundslund ved Horsens, men den 24. Novbr. 1918 døde Agnes paa St. Josefs Hospital i Horsens af »lukket Tuberkulose«. Hendes Lig førtes til Københoved, og hun ligger begravet paa Skrave Kirkegaard.

Marie Boesen.

4: 1	Claus Pedersen Dall * Kopenhoved 1745 begr. Skrave $\frac{2}{4}$ 1809 Gmd. i Kopenhoved g. Skrave $\frac{3}{5}$ 1774	8: 1 Peder Christensen Dall * o. 1720 begr. Skrave $\frac{19}{2}$ 1789 Gmd. i Kopenhoved g. 2. Sk. $\frac{13}{2}$ 1756 Ellen Pedersdatter (o. 1785: 87) g. 1	16: 1 Christen Pedersen Dall * o. 1694 begr. Skrave $\frac{25}{10}$ 1771 g. 2. Skrave $\frac{28}{2}$ 1756 Bodil Nielsdatter g. 16: 2	32: 1 Peder Pedersen Dall Gmd. i Sommersted Kirsten Hansdatter
8: 2	Kirsten Clausdatter * o. 1720 begr. Skrave $\frac{28}{2}$ 1754	8: 2 Jens Pedersen Thou begr. Skrave $\frac{7}{8}$ 1791 Gmd. i Kopenhoved	16: 3 Claus Thomsen Gmd. i Kopenhoved g. 16: 4 Ellen Lauritzdatter Ravnsøe	Laurits Madsen Ravnsøe †1785 Sognepræst i Øster Landet g. Kirsten Trans. * o. 1666. begr. O. Lind. $\frac{29}{4}$ 1741
4: 2	Anne Jensdatter dbt. Skrave $\frac{19}{4}$ 1719 † Kopenhoved $\frac{29}{3}$ 1822	8: 3 Maren Pedersdatter * Kopenhoved o. 1722 begr. Skrave $\frac{5}{2}$ 1782	16: 5 Peder Jensen Thou * o. 1687 begr. Skrave $\frac{19}{2}$ 1752 Gmd. i Kopenhoved g. 16: 6	Jørgen Pedersen Gmd. i Kopenhoved
2: 1	Jens Clausen Dall dbt. Skrave $\frac{21}{3}$ 1779 † Kopenhoved $\frac{2}{3}$ 1838 Gmd. i Kopenhoved g. Skrave $\frac{29}{2}$ 1808	4: 3 Friedrich Nielsen * Sommersted o. 1757 † sstds. $\frac{29}{6}$ 1831 Ejer af -Slaugård g. 2. 1799 Merret (Mirtha) Christensdatter (1778-1830) g. 1.	16: 7 Peder Jørgensen * o. 1689 begr. Skrave $\frac{17}{4}$ 1773 Gmd. i Kopenhoved g. 16: 8 Anna Svendsdatter * o. 1689 begr. Skrave $\frac{9}{2}$ 1765 16: 9 16: 10	
2: 2	Kathrine Marie Friederichsdatter * Marts 1788 † i Kopenhoved $\frac{1}{6}$ 1874	8: 4 Niels Pedersen Gmd. i Sommersted g. 8: 6 Cathrina Maria Jørgensdatter g. 1. Friedrich Petersen (Skau) Gmd. i Sommersted	16: 11 16: 12 16: 13 16: 14 16: 15 16: 16	
		4: 4 Anders Wandt Landbolsmand i Revsøskovhus g. 8: 8 Trincke		

Anne Marie Dall
dbt. Skrave $\frac{29}{11}$ 1808 † Jels $\frac{19}{7}$ 1861